בע"ה

גליון כ' | כ"ו סיון-ב' תמוז

לְשִׁקְד

עַל דַּלְתֵי יוֹם יוֹם

שִׁעוּרֵי הַשָּׁבוּעַ – נ"ך וּמִשְׁנָיוֹת

כְּתַקָּנַת מוֹרֵנוּ וְרַבֵּינוּ הָרַב יִצְחָק גִּינְזְבּוּרְג שְׁלִיטָ"א

שָׁבוּעַ פָּרָשַׁת קֹרַח תשפ"ה

נ"ך: מלכים־א פרקים ד'-י'

משנה: מסכת סנהדרין פרק י"א

מאמר שבועי: תקון חוש הראיה בחדש תמוז

הקדמת המערכת

"אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם לִשְׁמֹר מְזוּזוֹת פִּתָחָי" (משלי ח, לד).

שבוע טוב ומבורך לכל אנ"ש והתמימים שיחיו, השוקדים על דלתות התורה הקדושה ורבינו שליט"א יום יום!

השבוע שבוע של "סיהרא באשלמותא", בנין בית המקדש, מלכות שלמה המלך ו'מהפכה רביעית' למלכת שבא.

השבוע נלמד את פרקים ד'-י' בספר מלכים א', העוסקים בכינון מלכות שלמה המלך: מתחילים מסדר הממלכה החדש, ממשיכים בהכנות לבנין בית המקדש ובפרקים ארוכים ומעט קשים על הבניה עצמה, חגיגות חנוכת המקדש (שכללו אכילה ושתיה ביום הכפורים! אל תפספסו את הרש"י המתוק על כך), תפלה מיוחדת של שלמה המלך בפתיחת שערי המקדש משמיא, ואת השבוע נסיים בביקור מלכותי בארץ של מלכת שבא המתפעלת מחכמת שלמה, ועוד בקשרי שלמה המלך עם מלכי האיזור.

במשנה מסיימים השבוע את מסכת סנהדרין בפרק יא", "ואלו הן הנחנקין", העוסק בדיני הריגת המומתים בחנק על־ידי בית דין.

בתור "המאמר השבועי" (ששב מהפסקה קצרה) לומדים השבוע - ככל שבת מברכין - על סודו של חוש החודש הנכנס. הפעם לומדים על היבטים שונים של חוש הראיה - ושאר מקביליו - לחודש תמוז, מהסדרה שנערכה לגליון "התחדשות" בידיו האמונות של הרה"ח ניר שי' מנוסי.

בברכת למוד פורה ושבוע טוב ומבורך,
המערכת.

לקבלת העלון מדי שבוע באימייל, לתרומות, הערות והארות – פנו אל ozby208770@gmail.com.

***

טבלת הלְמוד - חדש תמוז תשפ"ה

מלכים א' ה' - סהה שלישי

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	ששי	שבת־קדש
כ"ו סיון **יום הרפואה!** מלכים־א ד'	כ"ז סיון מלכים־א ה'	כ"ח סיון מלכים־א ו'	כ"ט סיון מלכים־א ז'	**ל' סיון** ראש־חדש מלכים־א ח'	**א' תמוז** ראש־חדש מלכים־א ט'	**ב' תמוז** קרח מלכים־א י' סנהדרין פי"א
ג' תמוז שמש הרפואה מלכים־א י"א	**ד' תמוז** מלכים־א י"ב	**ה' תמוז** מלכים־א י"ג	**ו' תמוז** מלכים־א י"ד	**ז' תמוז** מלכים־א ט"ו	**ח' תמוז** מלכים־א ט"ז	**ט' תמוז** חקת מלכים־א י"ז מכות פ"א
י' תמוז מלכים־א י"ח	**י"א תמוז** מלכים־א י"ט	**י"ב תמוז** מלכים־א כ'	**י"ג תמוז** מלכים־א כ"א	**י"ד תמוז** מלכים־א כ"ב	**ט"ו תמוז** הילולת האור החיים מלכים־ב א'	**ט"ז תמוז** בלק מלכים־ב ב' מכות פ"ב
י"ז תמוז מלכים־ב ג'	**ח"י תמוז** מלכים־ב ד'	**י"ט תמוז** מלכים־ב ה'	**כ' תמוז** מלכים־ב ו'	**כ"א תמוז** מלכים־ב ז'	**כ"ב תמוז** מלכים־ב ח'	**כ"ג תמוז** פנחס מלכים־ב ט' מכות פ"ג

נ"ך יומי - יום ראשון, כ"ו סיון

"יוֹדוּ לַהוי' חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם"!

|| טוֹב לְהֹדוֹת לַהוי' וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן... צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה. **שְׁתוּלִים** בְּבֵית הוי'... עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ! ||

מלכים־א פרק ד׳

(א) וַיְהִי֙ הַמֶּ֣לֶךְ שְׁלֹמֹ֔ה מֶ֖לֶךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵֽל׃ **(ס)**

מלך על כל ישראל. משראו בחכמתו, שמחו כולם במלכותו:

(ב) וְאֵ֖לֶּה הַשָּׂרִ֣ים אֲשֶׁר לוֹ֮ עֲזַרְיָ֣הוּ בֶן צָדוֹק֒ הַכֹּהֵֽן׃ **(ס)** **(ג)** אֱלִיחׇרֶף֙ וַאֲחִיָּ֔ה בְּנֵ֥י שִׁישָׁ֖א סֹפְרִ֑ים יְהוֹשָׁפָ֥ט בֶּן אֲחִילוּד֙ הַמַּזְכִּֽיר׃

סופרים. לכתוב דברי הימים: **המזכיר.** איזה משפט בא לפניו ראשון, שיפסקנו ראשון, כך שמעתי:

(ד) וּבְנָיָ֥הוּ בֶן יְהוֹיָדָ֖ע עַל הַצָּבָ֣א וְצָד֑וֹק וְאֶבְיָתָ֖ר כֹּהֲנִֽים׃ **(ס)** **(ה)** וַעֲזַרְיָ֥הוּ בֶן נָתָ֖ן עַל הַנִּצָּבִ֑ים וְזָבֻ֥ד בֶּן נָתָ֛ן כֹּהֵ֥ן רֵעֶ֖ה הַמֶּֽלֶךְ׃

על הנצבים. שנים עשר נציבים היו, לכלכל את המלך ואת ביתו:

(ו) וַאֲחִישָׁ֖ר עַל הַבָּ֑יִת וַאֲדֹנִירָ֥ם בֶּן עַבְדָּ֖א עַל הַמַּֽס׃ **(ס)**

על המס. שהעלה על ישראל, כמה שנאמר (לקמן ה כז): ויעל המלך שלמה מס:

(ז) וְלִשְׁלֹמֹ֕ה שְׁנֵ֥ים עָשָׂ֖ר נְצָבִ֑ים עַ֚ל כָּל יִשְׂרָאֵ֔ל וְכִלְכְּל֥וּ אֶת הַמֶּ֖לֶךְ וְאֶת בֵּיתֹ֑ו חֹ֚דֶשׁ בַּשָּׁנָ֔ה יִהְיֶ֥ה עַל (אחד) הָאֶחָ֖ד לְכַלְכֵּֽל׃ **(ס)**

וכלכלו את המלך. כל סעודתו, ומאכל הסוסים, וכל צרכי הוצאה:

(ח) וְאֵ֖לֶּה שְׁמוֹתָ֑ם בֶּן חוּר֙ בְּהַ֣ר אֶפְרָ֔יִם׃ **(ס)** **(ט)** בֶּן דֶּ֖קֶר בְּמָקַ֣ץ וּבְשַׁעַלְבִ֑ים וּבֵ֥ית שֶׁ֖מֶשׁ וְאֵילֽוֹן בֵּ֥ית חָנָֽן׃ **(ס)** **(י)** בֶּן חֶ֖סֶד בָּאַרֻבּ֑וֹת לֹ֥ו שׂוֹכֹ֖ה וְכָל אֶ֥רֶץ חֵֽפֶר׃ **(ס)** **(יא)** בֶּן אֲבִינָדָ֗ב כָּל נָפַ֤ת דֹּאר֙ טָפַ֣ת בַּת שְׁלֹמֹ֔ה הָיְתָ֥ה לֹ֖ו לְאִשָּׁ֑ה׃ **(ס)**

נפת דאר. (תרגום:) פלכי דאר:

(יב) בַּעֲנָ֣א בֶּן אֲחִילוּד֮ תַּעְנַךְ֒ וּמְגִדּ֣וֹ וְכָל בֵּ֣ית שְׁאָ֗ן אֲשֶׁ֤ר אֵצֶל֙ צָרְתָּנָ֔ה מִתַּ֖חַת לְיִזְרְעֶ֑אל מִבֵּ֥ית שְׁאָ֖ן עַד אָבֵ֥ל מְחוֹלָ֖ה עַד מֵעֵ֥בֶר לְיָקְמְעָֽם׃ **(ס)** **(יג)** בֶּן גֶּ֖בֶר בְּרָמֹ֣ת גִּלְעָ֑ד לֹ֚ו חַוֹּ֣ת יָאִ֔יר בֶּן מְנַשֶּׁ֖ה אֲשֶׁ֣ר בַּגִּלְעָ֑ד לֹ֚ו חֶ֣בֶל אַרְגֹּ֔ב אֲשֶׁ֥ר בַּבָּשָׁ֖ן שִׁשִּׁ֣ים עָרִ֑ים גְּדֹלֹ֥ות חוֹמָ֖ה וּבְרִ֥יחַ נְחֹֽשֶׁת׃ **(ס)**

חבל ארגוב. ממונה היה עליהם לגבות מס המלך, כי משפט המלך יש לגבות יציאותיו מן העם, כמה שנאמר במשפט המלוכה בספר שמואל (א י כה):

(יד) אֲחִינָדָב בֶּן עִדֹּא מַחֲנַיְמָה: (טו) אֲחִימַעַץ בְּנַפְתָּלִי גַּם הוּא לָקַח אֶת בָּשְׂמַת בַּת שְׁלֹמֹה לְאִשָּׁה: (טז) בַּעֲנָא בֶּן חוּשַׁי בְּאָשֵׁר וּבְעָלוֹת: (ס) (יז) יְהוֹשָׁפָט בֶּן פָּרוּחַ בְּיִשָּׂשכָר: (ס) (יח) שִׁמְעִי בֶן אֵלָא בְּבִנְיָמִן: (ס) (יט) גֶּבֶר בֶּן אֲרִי בְּאֶרֶץ גִּלְעָד אֶרֶץ סִיחֹון | מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְעֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן וּנְצִיב אֶחָד אֲשֶׁר בָּאָרֶץ:

ונציב אחד אשר בארץ. רב ושמואל פליגי, חד אמר: אחד ממונה על כולם, הוא עזריה בן נתן האמור למעלה, וחד אמר: כנגד חודש העיבור (סנהדרין יב א):

(כ) יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לָרֹב אֹכְלִים וְשֹׂתִים וּשְׂמֵחִים:

נ"ך יומי - יום שני, כ"ז סיון

מלכים־א פרק ה׳

(א) וּשְׁלֹמֹה הָיָה מוֹשֵׁל בְּכָל הַמַּמְלָכוֹת מִן הַנָּהָר אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְעַד גְּבוּל מִצְרָיִם מַגִּשִׁים מִנְחָה וְעֹבְדִים אֶת שְׁלֹמֹה כָּל יְמֵי חַיָּיו: (פ) (ב) וַיְהִי לֶחֶם שְׁלֹמֹה לְיוֹם אֶחָד שְׁלֹשִׁים כֹּר סֹלֶת וְשִׁשִּׁים כֹּר קָמַח: (ג) עֲשָׂרָה בָקָר בְּרִאִים וְעֶשְׂרִים בָּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן לְבַד מֵאַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר וּבְרִבְּרִים אֲבוּסִים:

בראים. פטומים על האבוס: **רעי.** מן האחו: **וברבורים אבוסים.** יש מרבותינו אומרים: תרנגולים פטומין (בבא מציעא פו ב):

(ד) כִּי הוּא רֹדֶה | בְּכָל עֵבֶר הַנָּהָר מִתִּפְסַח וְעַד עַזָּה בְּכָל מַלְכֵי עֵבֶר הַנָּהָר וְשָׁלוֹם הָיָה לוֹ מִכָּל עֲבָרָיו מִסָּבִיב: (ה) וַיֵּשֶׁב יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל לָבֶטַח אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ מִדָּן וְעַד בְּאֵר שָׁבַע כֹּל יְמֵי שְׁלֹמֹה: (ס) (ו) וַיְהִי לִשְׁלֹמֹה אַרְבָּעִים אֶלֶף אֲרֻוֹת סוּסִים לְמֶרְכָּבוֹ וּשְׁנֵים עָשָׂר אֶלֶף פָּרָשִׁים:

ארבעים אלף ארות סוסים. ובדברי הימים (ב ט כה) הוא אומר: ארבעת אלף, פירשו רבותינו (סנהדרין כא ב) ארבעים אלף ארוות היו, ובכל אחת ארבע אלף אצטבלאות. או ארבעת אלפים ארוות, ובכל אחת ארבעים אלף אצטבלאות:

(ז) וְכִלְכְּלוּ הַנִּצָּבִים הָאֵלֶּה אֶת הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְאֶת כָּל הַקָּרֵב אֶל שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה אִישׁ חָדְשׁוֹ לֹא יַעַדְרוּ דָּבָר:

לא יעדרו דבר. אפילו של ימות החמה בימות הגשמים:

(ח) וְהַשְּׂעֹרִים וְהַתֶּבֶן לַסּוּסִים וְלָרֶכֶשׁ יָבִאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה שָּׁם אִישׁ כְּמִשְׁפָּטוֹ: (ס)

והשערים והתבן. היו נותנים אלו הנציבים, אל המקום אשר יהיה שם המלך:

(ט) וַיִּתֵּן אֱלֹהִים חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה וּתְבוּנָה הַרְבֵּה מְאֹד וְרֹחַב לֵב כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם: (י) וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה מֵחָכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם וּמִכֹּל חָכְמַת מִצְרָיִם:

מחכמת כל בני קדם. מה היא חכמת בני קדם, יודעים במזלות וכו' כדאיתא בפסיקתא דפרה אדומה, וכל הפרשה הזאת נדרשת שם לפי משמעה:

(יא) וַיֶּחְכַּם מִכָּל הָאָדָם מֵאֵיתָן הָאֶזְרָחִי וְהֵימָן וְכַלְכֹּל וְדַרְדַּע בְּנֵי מָחוֹל וַיְהִי שְׁמוֹ בְכָל הַגּוֹיִם סָבִיב:

ויחכם מכל האדם. כמשמעו: **איתן והימן וכלכל ודרדע.** אחין היו, בני זרח בן יהודה, שנאמר (בדברי הימים א ב ו): ובני זרח זמרי ואיתן (היו לוים משוררים): **בני מחול.** היו יודעים ליסד מזמורים האמורים במחולות שיר, שהיו הלוים אומרים על דוכנם מזמורים שיסדו בספר תהלים (מזמורים פח פט): משכיל לאיתן האזרחי; ומשכיל להימן האזרחי. מדרש אגדה בפסיקתא: מכל האדם, זה אדם הראשון, איתן האזרחי, זה אברהם, הימן, זה משה, וכלכל, זה יוסף, ודרדע, זה דור המדבר, מחול, שנמחל להם על מעשה העגל:

(יב) וַיְדַבֵּ֣ר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִ֣ים מָשָׁ֔ל וַיְהִ֖י שִׁירָ֑ו חֲמִשָּׁ֥ה וָאֶ֖לֶף׃

שלשת אלפים משל. שלשת למודי משלות, שלש פעמים כתוב 'משלי שלמה' בספר משלי: **ויהי שירו חמשה.** שלשה אלה, ושיר השירים, וקהלת: **ואלף.** בכל אחד כדי הוא ללמוד. ומדרש אגדה (ערובין כא ב): שהיה אומר בכל פסוק שלשת אלפים משל, ועל כל משל, אלף וחמשה טעמים:

(יג) וַיְדַבֵּ֖ר עַל־הָעֵצִ֑ים מִן־הָאֶ֙רֶז֙ אֲשֶׁ֣ר בַּלְּבָנ֔וֹן וְעַד֙ הָאֵז֔וֹב אֲשֶׁ֖ר יֹצֵ֣א בַקִּ֑יר וַיְדַבֵּ֖ר עַל־הַבְּהֵמָ֥ה וְעַל־הָע֖וֹף וְעַל־הָרֶ֥מֶשׂ וְעַל־הַדָּגִֽים׃

וידבר על העצים. מה רפואת כל אחד, ועץ פלוני יפה לבנין פלוני, וליטע בקרקע פלונית וכן על הבהמה, מה רפואתה, ועיקר גדוליה ומאכלה. ומדרש אגדה (ילקוט שמעוני רמז קעח): מה ראה מצורע ליטהר בגבוה שבגבוהים, ובנמוך שבנמוכים, ועל הבהמה ועל העוף, מה ראה זה להיות כשר בשחיטה בסימן אחד, וזה בשני סימנין, ודגים וחגבים בלא כלום:

(יד) וַיָּבֹ֕אוּ מִכָּל־הָעַמִּ֖ים לִשְׁמֹ֣עַ אֶת־חָכְמַ֑ת שְׁלֹמֹ֗ה מֵאֵת֙ כָּל־מַלְכֵ֣י הָאָ֔רֶץ אֲשֶׁ֖ר שָׁמְע֥וּ אֶת־חָכְמָתֽוֹ׃ **(ס)** (טו) וַיִּשְׁלַ֤ח חִירָם֙ מֶ֣לֶךְ צ֔וֹר אֶת־עֲבָדָ֖יו אֶל־שְׁלֹמֹ֑ה כִּ֣י שָׁמַ֔ע כִּ֥י אֹתּ֛וֹ מָשְׁח֥וּ לְמֶ֖לֶךְ תַּ֣חַת אָבִ֑יהוּ כִּ֣י אֹהֵ֤ב הָיָה֙ חִירָ֣ם לְדָוִ֔ד כָּל־הַיָּמִ֖ים׃ **(ס)** (טז) וַיִּשְׁלַ֥ח שְׁלֹמֹ֖ה אֶל־חִירָ֣ם לֵאמֹ֑ר׃ (יז) אַתָּ֣ה יָדַ֔עְתָּ אֶת־דָּוִ֖ד אָבִ֑י כִּ֣י לֹא־יָכֹ֗ל לִבְנ֛וֹת בַּ֥יִת לְשֵׁם־יְהוָ֥ה אֱלֹהָ֖יו מִפְּנֵ֣י הַמִּלְחָמָ֑ה אֲשֶׁ֤ר סְבָב֙וּהוּ֙ עַד־תֵּ֣ת יְהוָ֔ה אֹתָ֖ם תַּ֥חַת כַּפּ֥וֹת (רגלו) רַגְלָֽי׃

לא יכול לבנות בית וגו'. לא היה רשאי מפני המלחמה, והכתוב אומר (דברים יב י): והניח לכם מכל אויביכם מסביב, ואחר כך (פסוק יא): והיה המקום וגו' לשכנו תדרשו וגו' (פסוק ה):

(יח) וְעַתָּ֥ה הֵנִ֛יחַ יְהוָ֥ה אֱלֹהָ֖י לִ֑י מִסָּבִ֗יב אֵ֤ין שָׂטָן֙ וְאֵ֣ין פֶּ֔גַע רָֽע׃ (יט) וְהִנְנִ֞י אֹמֵ֣ר לִבְנ֗וֹת בַּ֤יִת לְשֵׁם֙ יְהוָ֣ה אֱלֹהָ֔י כַּאֲשֶׁ֣ר | דִּבֶּ֔ר יְהוָ֖ה אֶל־דָּוִ֣ד אָבִ֑י לֵאמֹ֗ר בִּנְךָ֨ אֲשֶׁר־אֶתֵּ֤ן תַּחְתֶּ֙יךָ֙ עַל־כִּסְאֶ֔ךָ הוּא־יִבְנֶ֥ה הַבַּ֖יִת לִשְׁמִֽי׃ (כ) וְעַתָּ֞ה צַוֵּ֣ה וְיִכְרְת֣וּ לִ֔י אֲרָזִ֖ים מִן־הַלְּבָנ֑וֹן וַעֲבָדַ֙י יִהְי֣וּ עִם־עֲבָדֶ֔יךָ וּשְׂכַ֤ר עֲבָדֶ֙יךָ֙ אֶתֵּ֣ן לְךָ֔ בְּכֹ֖ל אֲשֶׁ֣ר תֹּאמַ֑ר כִּ֣י | אַתָּ֤ה יָדַ֙עְתָּ֙ כִּי־אֵ֣ין בָּ֔נוּ אִ֖ישׁ יֹדֵ֥עַ לִכְרֹ֖ת עֵצִ֥ים כַּצִּדֹנִֽים׃

כצדנים. שכנים ליער לצד אחד היו, ובממשלתו של חירם:

(כא) וַיְהִ֗י כִּשְׁמֹ֛עַ חִירָ֥ם אֶת־דִּבְרֵ֖י שְׁלֹמֹ֑ה וַיִּשְׂמַ֣ח מְאֹ֔ד וַיֹּ֕אמֶר בָּר֖וּךְ יְהוָ֥ה הַיּ֛וֹם אֲשֶׁ֥ר נָתַ֖ן לְדָוִ֑ד בֵּ֣ן חָכָ֔ם עַל־הָעָ֥ם הָרָ֖ב הַזֶּֽה׃ (כב) וַיִּשְׁלַ֥ח חִירָ֖ם אֶל־שְׁלֹמֹ֑ה לֵאמֹ֗ר שָׁמַ֙עְתִּי֙ אֵ֣ת אֲשֶׁ֣ר שָׁלַ֔חְתָּ אֵלָ֖י אֲנִ֣י אֶֽעֱשֶׂ֑ה אֶת־כָּל־חֶפְצְךָ֙ בַּעֲצֵ֣י אֲרָזִ֔ים וּבַעֲצֵ֖י בְּרוֹשִֽׁים׃ (כג) עֲבָדַ֙י יֹרְד֣וּ מִן־הַלְּבָנ֔וֹן יָ֖מָּה וַאֲנִ֣י אֲשִׂימֵ֑ם דֹּבְרֹ֣ת בַּ֔יָם עַד־הַמָּק֕וֹם אֲשֶׁ֥ר תִּשְׁלַ֖ח אֵלָ֑י וְנִפַּצְתִּ֣ים שָׁ֔ם וְאַתָּ֥ה תִשָּׂ֖א וְאַתָּ֣ה תַעֲשֶׂ֔ה אֶת־חֶפְצִ֖י לָתֵ֣ת לֶ֔חֶם בֵּיתִֽי׃

אשימם דברות. 'רפסודות' קורא להם בדברי הימים (ב ב טו), ובלשון אשכנז פליצי"ן, ובלע"ז רי"ץ, קושרין העצים זה עם זה, ומציפין אותן על פני המים, ומוליכין אותן כמו שמוליכין הספינות: **עד המקום אשר תשלח אלי.** אשר תודיעני להביאם שם: **ונפצתים שם.** כשמתיר אגדן ומוציאן אל היבשה כל עץ ועץ לעצמו, היא קרויה ניפוץ. (כל דבר שלם שמחלקים אותו לפרקים, קרוי ניפוץ), דיפצי"ר בלע"ז:

(כד) וַיְהִי חִירוֹם נֹתֵן לִשְׁלֹמֹה עֲצֵי אֲרָזִים וַעֲצֵי בְרוֹשִׁים כָּל חֶפְצוֹ: (כה) וּשְׁלֹמֹה נָתַן לְחִירָם עֶשְׂרִים אֶלֶף כֹּר חִטִּים מַכֹּלֶת לְבֵיתוֹ וְעֶשְׂרִים כֹּר שֶׁמֶן כָּתִית כֹּה יִתֵּן שְׁלֹמֹה לְחִירָם שָׁנָה בְּשָׁנָה: **(פ)**

מכלת לביתו. לשון מאכל: **שמן כתית.** שמן נקי, שאין זיתים נטחנים בריחים, אלא כותש במכתשת, ואין מעלה שמרים כל כך כמו הטחון:

(כו) וַיהוָה נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לוֹ וַיְהִי שָׁלוֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם: (כז) וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַס מִכָּל יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַמַּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

ויהי המס. עולה לשכר של שלשים אלף איש:

(כח) וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וַאֲדֹנִירָם עַל הַמַּס: **(ס)**

חליפות. כמו שמסיים ואומר: חדש יהיו בלבנון, כשהיו עשרת אלפים איש בתשרי בלבנון, והעשרים אלף איש בביתו, במרחשון מתחלפים עשרת האלפים השניים ויוצאים ללבנון, ואלו חוזרים לביתם, ובכסליו יוצאים עשרת אלפים השלישים ויוצאים ללבנון, ואלו חוזרים לביתם, ובטבת יוצאים הראשונים וחוזרים ללבנון, וכן חוזרים חלילה, נמצאו כל עשרת אלפים שבהם, חדש בלבנון, ושני חדשים בביתם: **על המס.** לגבותו:

(כט) וַיְהִי לִשְׁלֹמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סַבָּל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֹצֵב בָּהָר:

שבעים אלף נשא סבל. להביא האבנים מן ההר לעיר, ושמונים אלף החוצבים אותם בהר, הרי מאה וחמשים אלף, וכולם גרים גרורים היו, שנתגיירו מחמת גדולת שלמה ושלחנו, וכן כתוב בדברי הימים ב (ב טז): ויספר שלמה את כל הגרים וימצאם מאה וחמשים אלף ויעש מהם שבעים אלף וגו':

(ל) לְבַד מִשָּׂרֵי הַנִּצָּבִים לִשְׁלֹמֹה אֲשֶׁר עַל הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרֹדִים בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה:

משרי הנצבים. נוגשים ונציבים על עושי המלאכה: **שלשת אלפים ושלש מאות.** ובדברי הימים ב (ב יז) הוא אומר: ושש מאות, אומר אני, שלשת אלפים ושלש מאות היו ממונים על מאה וחמשים אלף, שכל אחד ממונה על ארבעים וחמשה ויותר, והשלוש מאות שנוספים בדברי הימים, היו ממונים על כולם, שכל אחד ממונה על חמש מאות ויותר. ותדע, שהרי יש עוד שני כתובים בדבר זה, ומכחישין זה את זה, שנאמר בו בספר זה (לקמן ט כג): אלה שרי הנצבים אשר לשלמה חמשים וחמש מאות, ובדברי הימים (ב ח י) הוא אומר: מאתים וחמשים, הרי ארבע מקראות מכחישין זה את זה. אבל יש לנו לפרש, שבמקראות האחרונים ממונים על כולן, ולשלמה היו אלו הגרים להיות לנושא סבל ולחצוב אבנים בהר, ויהיו לו שאר עושי המלאכה לערי המסכנות, שהם אזרחיים, שאלו הכתובים אמורים שם. ובספר מלכים מנה את הנציבים הגרים שני מנינים, שרי הארבעים והחמשה לבדם, והשלש מאות החשובים צירף עם מאתים וחמשים שהיו ממונים על עושי ערי המסכנות, ומנה חמש מאות וחמשים שרים, ובדברי הימים מנה כל נציבי הגרים לעצמם, הגדולים עם הקטנים שלשת אלפים ושש מאות, וכולן גרים. ונציבי ערי המסכנות שהיו ישראל מאתים וחמשים, מנה לעצמן: **הרדים בעם העושים במלאכה.** הנוגשים את העם עושי המלאכה:

(לא) וַיִּסְעוּ הַמֶּלֶךְ וַיַּסְּעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיַסֵּד הַבַּיִת אַבְנֵי גָזִית:

ויסעו. מן ההר, לשון עקירה: **אבנים יקרות.** כבדות: **אבני גזית.** נפסלות ומסותתות. ואם תאמר והרי כבר נאמר (לקמן ו ז): ומקבות והגרזן לא נשמע בבית בהבנותו, פירוש שכל ברזל לא נשמע בבית בהבנותו, אלא שהיה מסתת מבחוץ, ומכניס ובונה מבפנים, (כך נדרש בסוטה מח ב):

(לב) וַיִּפְסְלוּ בְּנֵי שְׁלֹמֹה וּבֵנֵי חִירוֹם וְהַגִּבְלִים וַיָּכִינוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לִבְנוֹת הַבָּיִת: **(פ)**

ויפסלו. בהרים: **והגבלים.** אומה ששמה גבל, ובקיאים לסתת אבנים ולבנות, כמה שנאמר (ביחזקאל כז ט) בצור: זקני גבל וחכמיה היו בך מחזיקי בדקך: **ויכינו.** לשון הזמנה:

נ"ך יומי - יום שלישי, כ"ח סיון

מלכים־א פרק ו׳

(א) וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זִו הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לִמְלֹךְ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה׃

בחדש זיו. הוא אייר, דאית ביה זיוא לאילנא, וכן תרגם יונתן: זיו נצניא: **הוא החדש השני.** למנין החדשים, שהרי ניסן ראש השנה לחדשים: **למלוך שלמה.** מוסב על השנה הרביעית, רביעית למלכות שלמה, וכן הוא אומר בדברי הימים (ב ג ב): ויחל לבנות בחדש השני בשנת ארבע למלכותו:

(ב) וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שִׁשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ׃

ששים אמה. ההיכל והדביר יחד:

(ג) וְהָאוּלָם עַל פְּנֵי הֵיכָל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכּוֹ עַל פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאַמָּה רָחְבּוֹ עַל פְּנֵי הַבָּיִת׃

והאולם על פני. לפני ההיכל בכניסתו: **ארכו על פני רוחב הבית.** אורך האולם לרחבו של ההיכל מן הצפון לדרום. כל מדה היתירה קרויה אורך, והפחותה קרויה רוחב, לפי שבהיכל מדת מן המזרח למערב יתירה, קרויה אורך, ובאולם שמדת מצפון לדרום יתירה בו, קרויה אורך מן הצפון לדרום, ומן המזרח למערב קרויה בו רוחב: **על פני הבית.** לפני הבית, לצד מזרח לצד חוץ:

(ד) וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חַלֹּנֵי שְׁקֻפִים אֲטֻמִים׃

שקופים אטומים. רבותינו פירשו (מנחות פו ב): שקופים לשון ראייה ופתיחה והשקפה פתוחים מבחוץ ואטומים מבפנים, קצרים מבפנים, שלא כדרך שאר חלונות אחרות העשויות למאור, להראות שאינו צריך לאורה:

(ה) וַיִּבֶן עַל קִיר הַבַּיִת (יצוע) יָצִיעַ סָבִיב אֶת קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לַהֵיכָל וְלַדְּבִיר וַיַּעַשׂ צְלָעוֹת סָבִיב׃

יציע. אפנטי"ץ בלע"ז, ושלשה שמות יש לה, יציע, תא, צלע, (כך מפורש בבבא בתרא סא א): **את קירות הבית סביב.** כלומר כנגד ההיכל ובית קדשי הקדשים הוא הדביר, עשה צלעות מבחוץ, לדרום ולמערב ולצפון, וסוף המקרא הוא פירוש לראשו, ויבן על קיר הבית, סמוך לקיר הבית, יציע סביב, כיצד עשה את קירות הבית להיכל ולדביר, עשה צלעות: **ויעש.** כמו עשה, וכן (שמות טו ב): ויהי לי לישועה, כמו היה לי לישועה:

(ו) (היצוע) הַיָּצִיעַ הַתַּחְתֹּנָה חָמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכֹנָהּ שֵׁשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחֹז בְּקִירוֹת הַבָּיִת׃

היציע התחתונה. בכל רוח ורוח היו התאים שלשה זה על זה, ומדת ארכו לא נאמרה כאן, ובמסכת מדות (פרק ד משנה ג) שנינו: שלשים ושמנה תאים היו, חמשה עשר בצפון, חמשה על גבי חמשה, וחמשה על גביהן, וכן בדרום, ושמנה במערב, שלשה על גבי שלושה, ושנים על גביהם, התחתונה חמש, והאמצעות שש, והעליונות שבע, למה, כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה, קומת התא חמש אמות, וכשעולה כותל ההיכל חמש אמות, גורע את עוביו, וכנס בו אמה לפנים, והניח על אותה כניסה ראשי קורות גג עליית התא, שהיא קרקעית לאמצעית, וכשעולה עשר, כנס אמה, להניח ראשי קורות עליית האמצעית, שהיא קרקע העליונה, נמצאת אמצעית רחבה מן התחתונה אמה, והעליונה רחבה מן התיכונה אמה: **לבלתי אחוז בקירות הבית.** שלא לדבק ראשי הקורות דרך נקבים בקירות הבית, שקלקול החומה הוא, ואינו דרך נוי:

(ז) וְהַבַּ֗יִת בְּהִבָּנֹתוֹ֙ אֶ֣בֶן שְׁלֵמָ֔ה מַסָּ֖ע נִבְנָ֑ה וּמַקָּבֶ֤ת וְהַגַּרְזֶן֙ כָּל כְּלִ֣י בַרְזֶ֔ל לֹ֥א נִשְׁמַ֖ע בַּבַּ֥יִת בְּהִבָּנְתּֽוֹ׃

בהבנותו אבן שלמה מסע. כמו שהסיעוה מן ההר על ידי השמיר, כמו שהיא באה משם, נתנוה בחומת הבנין, ולא סתתוה בכלי ברזל, ואבני גזית האמור למעלה, מחלוקת היא בסוטה (מח ב): **ומקבות.** דלוט"א בלשון רוסיא:

(ח) פֶּ֚תַח הַצֵּלָ֔ע הַתַּיכֹנָ֖ה אֶל כֶּ֣תֶף הַבַּ֑יִת הַיְמָנִ֔ית וּבְלוּלִ֖ים יַעֲל֣וּ עַל הַתַּיכֹנָ֑ה וּמִן הַתִּיכֹנָ֖ה אֶל הַשְּׁלִשִֽׁים׃

פתח הצלע התיכונה אל כתף הבית הימנית. יונתן תרגם תיכונה זו, כמו תחתונה, לא תיכונה בין עליונה לתחתונה, שבחמש תאים שבדרום היה לה פתח אל החוץ בשורה התחתונה, וזה (התרגום): **ובלולים יעלו על התיכונה.** התיכונה תרגם יונתן מציעתא, כי התאים הללו לא היו פתוחים אל החוץ. שלושה פתחים היו לכל אחד, כך היא שנויה במסכת מדות (שם), אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל, ואחד לתא שעל גביו. ולימד כאן, שאחד מן התחתונים שבכותל דרומי, היה לו פתח אל החוץ, ודרך אותו פתח נכנסים לכולם, וצלע התיכונה דקרא, לא תיכונה בין עליונה לתחתונה, אלא תיכונה שבחמש תאים, שבדרום היה לה פתח אל החוץ בשורה התחתונה, וזהו תרגום ובלולים יעלו על התיכונה, שלמעלה הימנה, משמע דהצלע התיכונה למטה: **בלולים.** תרגם יונתן: מסיבתא, והוא שקורין בלשונינו וויי"ן בלע"ז, ובלשון אשכנז (ווינד"ל שטיי"ן) ושם המורגל (שווינד"ל שטי"ג), והוא בנין עמוד אבנים עשוי מעלות מעלות, וההולך בהן דומה כמקיף סביבות עמוד, ועולין בו כמה וכמה אמות גבוה, ואין צריך לשפע כשאר סולם, כי הקיפו הוא שיפוע: **אל השלישים.** כמו אל השלישיים:

(ט) וַיִּבֶן֙ אֶת הַבַּ֔יִת וַיְכַלֵּ֖הוּ וַיִּסְפֹּ֣ן אֶת הַבַּ֑יִת גְּבִ֥ים וּשְׁדֵר֖וֹת בָּאַרָזִֽים׃

ויספון. לשון כסוי תקרה: **גבים ושדרות בארזים.** שתי תקראות, אחת עשויה לנוי מלמטה, ואחת של לוחי ארזים מלמעלה, של גבים היא התחתונה. ותרגם יונתן: בהנתוכין, ולא ידעתי מה הן, ושמעתי משמו של רבי מנחם זצ"ל, שהם נסרים ארוגים נאים כמין צורה, וקורין לו בלשונינו צילי"ד, ובלשון אשכנז (גהימל"ט), והיא לשון 'שמים', 'שמי קורה'. ואני אומר, שהם לבנים חלולים, והם כחצי קנה עגול, שעושין לכסוי בתים (בלשון אשכנז דעק ציגל): **גבים.** לשון ארמי: גובתא דקניא, והם היו (למעלה), והשדרות (למטה): **ושדרות.** לוחי ארזים סדורים למעלה מן הגבים, לדריסת הרגל, כשעולין לראות בבדק

הבית. וכן תרגם יונתן: ושדרות בארזים ועילא מנהון (רוצה לומר, מן הגבים) סידרא דרכפת רישי שריתא ארזיא, ורכפת לשון תכיפת, וחבירו (שמואל ב כב יב) עבי שחקים, תרגום יונתן: מריכפת עננין קלילין (ושדרות, כלומר היו נסרים סדורים זה אצל זה, רד"ק):

(י) וַיִּבֶן אֶת (היצוע) הַיָּצִיעַ עַל כָּל הַבַּיִת חָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֶּאֱחֹז אֶת הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים: **(פ)**

חמש אמות קומתו. של כל אחד ואחד, הרי גובהן חמש עשרה אמות, לבד עובי התקרה: **ויאחז את הבית.** הוא כיסוי הגג העליון, והספון האמור למעלה, הוא תקרת העלייה:

(יא) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל שְׁלֹמֹה לֵאמֹר: (יב) הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה בֹנֶה אִם תֵּלֵךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת כָּל מִצְוֹתַי לָלֶכֶת בָּהֶם וַהֲקִמֹתִי אֶת דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל דָּוִד אָבִיךָ: (יג) וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל: **(ס)**
(יד) וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ: (טו) וַיִּבֶן אֶת קִירוֹת הַבַּיִת מִבַּיְתָה בְּצַלְעוֹת אֲרָזִים מִקַּרְקַע הַבַּיִת עַד קִירוֹת הַסִּפֶּן צָפָה עֵץ מִבֶּית וַיְצַף אֶת קַרְקַע הַבַּיִת בְּצַלְעוֹת בְּרוֹשִׁים:

מביתה בצלעות ארזים. קירות ארז אצל קיר האבן, כדי לטוח עליו זהב, כמו שהוא אומר למטה (פסוק כא): ויצף שלמה את הבית פנימה זהב סגור, ואי אפשר לטוח זהב על גבי האבנים, כי אם בעצים ובמסמרות: **קירות הספון.** קירות העלייה: **את קרקע הבית.** הרצפה כולה:

(טז) וַיִּבֶן אֶת עֶשְׂרִים אַמָּה (מירכותי) מֵיַרְכְתֵי הַבַּיִת בְּצַלְעוֹת אֲרָזִים מִן הַקַּרְקַע עַד הַקִּירוֹת וַיִּבֶן לוֹ מִבָּיִת לִדְבִיר לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים:

את עשרים אמה מירכתי הבית. עשרים שהן מסוף ההיכל והלאה, והעשרים שבסוף הבית, הן של בית הכפורת (דהיינו קדשי הקדשים): **עד הקרות.** עד התקרה, עשה קיר ארז לכסות קיר האבן, לטוח עליו זהב: **ויבן לו.** אותם עשרים אמה: **מבית לדביר.** לפנים ממחיצת אמה טרקסין, המפסקת בין ארבעים לעשרים, ואותה מחיצה קרויה דביר: **לקדש הקדשים.** הבדילן לאותן עשרים אמה:

(יז) וְאַרְבָּעִים בָּאַמָּה הֵיָה הַבַּיִת הַוּא הַהֵיכָל לִפְנֵי:

ההיכל לפני. לפני הדביר לצד החוץ:

(יח) וְאֶרֶז אֶל הַבַּיִת פְּנִימָה מְקֻלַּעַת פְּקָעִים וּפִטּוּרֵי צִצִּים הַכֹּל אֶרֶז אֵין אֶבֶן נִרְאָה:

וארז אל הבית פנימה מקלעת פקעים. פירוש, ואותם קירות ארזים שעשה אל הבית פנימה, לכסות קיר האבן, קלוע היה בציורי קליעות וצורות פקעים, כמין כפתורים: **פקעים.** למויישייל"ש בלע"ז: **ופטורי צצים.** תרגם יונתן: ואטונין שושנין, צורת שלשלאות: **פטורי.** לשון חבלים, כלשון גמרא, כמו (מועד קטן כט א; ברכות ח א): כפיטורי בפי ושט: **צצים.** לשון פרחים, כמו (במדבר יז כג): ויצץ ציץ, חבלים ופרחים. ומנחם חברו: פטורי, לשון (שמות יג יב): פטר רחם וכמו (תהלים כב ח): יפטירו בשפה: **הכל ארז אין אבן נראה.** (תרגום:) כל ביתא חפי נסרין דארזא לית אבנא מתחזיא: **מקלעת פקעים.** תרגם יונתן: גלף חיזו ביעין (פירוש, חקוק כדמות ביצים עגולים):

(יט) וּדְבָיר בְּתוֹךְ הַבָּיִת מִפְּנִימָה הֵכִין לְתִתָּן שָׁם אֶת אֲרוֹן בְּרִית הוי׳:

ודביר בתוך הבית. מחיצת אמה טרקסין: **לתתן.** כמו לתת:

(כ) וְלִפְנֵי הַדְּבִיר עֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ וְעֶשְׂרִים אַמָּה רֹחַב וְעֶשְׂרִים אַמָּה קוֹמָתוֹ וַיְצַפֵּהוּ זָהָב סָגוּר וַיְצַף מִזְבֵּחַ אָרֶז:

ולפני הדביר. לפנים מאותה מחיצה, חלל של עשרים אורך, ושל עשרים רוחב: **ועשרים אמה קומתו.** כלומר עליית של בית קדשי הקדשים, נמוכה משל היכל: **ויצפהו.** לדביר, היא המחיצה: **זהב סגור.** פירשו בו רבותינו (יומא מה א): בשעה שנפתח לימכר, כל חנויות אחרות נסגרות. ויונתן תרגם: דהב טב, רוצה לומר: מי שיש לו ממנו, סוגרו לעצמו: **ויצף מזבח ארז.** הוא מזבח הקטרת. ותמיה אני, ושל משה למה נגנז:

(כא) וַיְצַף שְׁלֹמֹה אֶת הַבָּיִת מִפְּנִימָה זָהָב סָגוּר וַיַּעֲבֵר (ברתיקות) בִּרְתוּקוֹת זָהָב לִפְנֵי הַדְּבִיר וַיְצַפֵּהוּ זָהָב:

את הבית. בית קדשי הקדשים: **ויעבר.** לשון בריחים: **ברתוקות.** שלשלאות:

(כב) וְאֶת כָּל הַבַּיִת צִפָּה זָהָב עַד תֻּם כָּל הַבָּיִת וְכָל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לַדְּבִיר צִפָּה זָהָב:

ואת כל הבית. כל ההיכל כולו:

(כג) וַיַּעַשׂ בַּדְּבִיר שְׁנֵי כְרוּבִים עֲצֵי שָׁמֶן עֶשֶׂר אַמּוֹת קוֹמָתוֹ:

עצי שמן. (תרגום:) דאעי זיתא: **עשר אמות קומתו.** ורגליהם בקרקע עומדים, אחד מצפון לארון, ואחד מן הדרום, סוככים על הארון ועל בדיו, אורך הכנפים מכסים מקצת (רוחב הבדים), שהארון היה נתון ארכו לרחבו של בית, ובדיו בולטין בפתח הדביר בפרוכת שכנגד הפתח, ובדיו נתונין בראשי ארכן, כדי שיהיו שני לוים יכולים ליכנס ביניהם, כשנושאין אותו במדבר:

(כד) וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כְּנַף הַכְּרוּב הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כְּנַף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִית עֶשֶׂר אַמּוֹת מִקְצוֹת כְּנָפָיו וְעַד קְצוֹת כְּנָפָיו:

עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו. כשהן פרושות, נמצאות כנפות שניהם שהיו נוגעות זו בזו, ממלאות כל חלל עשרים אמה, וגוף הכרובים אינו מן המדה, ועומד בנס (בבא בתרא צט א):

(כה) וְעֶשֶׂר בָּאַמָּה הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי מִדָּה אַחַת וְקֶצֶב אֶחָד לִשְׁנֵי הַכְּרֻבִים: **(כו)** קוֹמַת הַכְּרוּב הָאֶחָד עֶשֶׂר בָּאַמָּה וְכֵן הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי: **(כז)** וַיִּתֵּן אֶת הַכְּרוּבִים בְּתוֹךְ | הַבָּיִת הַפְּנִימִי וַיִּפְרְשׂוּ אֶת כַּנְפֵי הַכְּרֻבִים וַתִּגַּע כְּנַף הָאֶחָד בַּקִּיר וּכְנַף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי נֹגַעַת בַּקִּיר הַשֵּׁנִי וְכַנְפֵיהֶם אֶל תּוֹךְ הַבַּיִת נֹגְעֹת כָּנָף אֶל כָּנָף:

ותגע כנף האחד בקיר. צפון: **וכנף הכרוב השני נוגעת בקיר.** הדרום, סוככים על הארון ועל בדיו: **וכנפיהם אל תוך הבית.** וראשי הכנפים אשר באמצע הבית: **נוגעות כנף אל כנף.** שכל חלל הבית עשרים:

(כח) וַיְצַף אֶת הַכְּרוּבִים זָהָב: **(כט)** וְאֵת כָּל קִירוֹת הַבַּיִת מֵסָב | קָלַע פִּתּוּחֵי מִקְלְעוֹת כְּרוּבִים וְתִמֹרֹת וּפְטוּרֵי צִצִּים מִלִּפְנִים וְלַחִיצוֹן:

ואת כל קירות הבית. קירות העץ: **מסב קלע.** מוקפות ציורין: **פתוחי מקלעות כרובים.** חקוקי צורת כרובים ודקלים וחבלים ופרחים: **מלפנים ולחיצון.** לבית הכפורת הפנימי, ולהיכל החיצון:

(ל) וְאֶת קַרְקַע הַבַּיִת צִפָּה זָהָב לִפְנִימָה וְלַחִיצוֹן:

ואת קרקע הבית. כל הרצפה: **לפנימה ולחיצון.** לבית הכפורת ולהיכל:

(לא) וְאֵת֙ פֶּ֣תַח הַדְּבִ֔יר עָשָׂ֖ה דַּלְתֹ֣ות עֲצֵי֙ שָׁ֔מֶן הָאַ֖יִל מְזוּזֹ֑ות חֲמִשִׁ֖ית:

עצי שמן. עצי זית: **האיל.** אילי הפתח, הם המזוזות שמכאן ומכאן, עשויות עגולות, כמין אילים איליו ואילמיו (ספרים אחרים אלה ואלון) וכן בכל בנין יחזקאל, ספות הפתחים קרוים אילים: **מזוזות חמישית.** המפתן האחד, והמזוזות מכאן ומכאן שתים, הרי שלש, והמשקוף שעליו עשוי כשתים כזה. וזה השרטוט. כך שמעתי. ואני אומר, מזוזות חמישית, חמשה צלעות היו למזוזות, ולא היתה מרובעת, ואינו מדבר לא, במפתן, ולא במשקוף, שלא מצינו מפתן ומשקוף קרוין אילים:

(לב) וּשְׁתֵּי֙ דַּלְתֹ֣ות עֲצֵי֙ שֶׁ֔מֶן וַיִּקֳלַ֥ע עֲלֵיהֶ֖ם מִקְלְעֹ֣ות כְּרוּבִ֑ים וְתִמֹרֹ֣ות וּפְטוּרֵ֣י צִצִּ֔ים וְצִפָּ֥ה זָהָ֖ב וַיֵּ֣רֶד עַל הַכְּרוּבִ֔ים וְעַל הַתְּמֹרֹ֖ות אֶת הַזָּהָֽב:

וירד על הכרובים. היה מרדד הזהב טסין דקין בפיתוחי הצורות, להיות שוקע בו במקום החקק, ובולט על הבליטה, שלא יהא הזהב מבטל את הצורות, ויהיו צורות העץ ניכרות בזהב:

(לג) וְכֵ֣ן עָשָׂ֔ה לְפֶ֖תַח הַהֵיכָ֑ל מְזוּזֹ֥ות עֲצֵי־שֶׁ֖מֶן מֵאֵ֥ת רִבְעִֽית:

מאת רבעית. מזוזות ההיכל היו רבועות, וכן תרגם יונתן: מן ארבעה סיטריהון מרבעין:

(לד) וּשְׁתֵּ֥י דַלְתֹ֖ות עֲצֵ֣י בְרוֹשִׁ֑ים שְׁנֵ֤י צְלָעִים֙ הַדֶּ֣לֶת הָאַחַ֔ת גְּלִילִ֖ים וּשְׁנֵ֣י קְלָעִ֔ים הַדֶּ֖לֶת הַשֵּׁנִ֑ית גְּלִילִֽים:

ושתי דלתות. כל אחת כדי חצי רוחב הפתח: **שני צלעים.** תרגם יונתן: תרין צירין, ציר העליון, וציר התחתון: **גלילים.** (תרגום:) סגלגלין: **ושני קלעים.** אף זה מתורגם צירין, לשון קלעים. אומר אני, שהוא לשון ארמי, לשון כניסה, שהוא נכנס בחור המפתן:

(לה) וְקָלַ֥ע כְּרוּבִ֛ים וְתִמֹרֹ֖ות וּפְטוּרֵ֣י צִצִּ֑ים וְצִפָּ֥ה זָהָ֛ב מְיֻשָּׁ֖ר עַל הַמְּחֻקָּֽה:

וקלע כרובים. על הדלתות: **מיושר על המחוקה.** הזהב מכוון על חיקוק הצורות, שוקע במקום שקועו, ובולט במקום בליטתו, שיהיו הצורות ניכרות בו:

(לו) וַיִּבֶן֙ אֶת הֶחָצֵ֔ר הַפְּנִימִ֑ית שְׁלֹשָׁ֤ה טוּרֵי֙ גָּזִ֔ית וְטֹ֖ור כְּרֻתֹ֣ת אֲרָזִֽים:

החצר הפנימית. היא עזרת הכהנים ועזרת ישראל, והיא היתה לפני האולם, וקורא אותה פנימית, לפי שהיתה לפנים מעזרת נשים, (ובמקרא לא מצינו כתוב 'עזרת', כי אם במשנה): **וטור כרותות ארזים.** נדבך של קירות (מחוטבות) עשה בחומה:

(לז) בַּשָּׁנָה֙ הָרְבִיעִ֔ית יֻסַּ֖ד בֵּ֣ית יְהוָ֑ה בְּיֶרַח־זִֽו:

בשנה הרביעית. למלך שלמה: **יסד בית ה'.** הוחל יסודו:

(לה) וּבַשָּׁנָה הָאַחַת עֶשְׂרֵה בְּיֶרַח בּוּל הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי כָּלָה הַבַּיִת לְכָל דְּבָרָיו וּלְכָל (משפטו) מִשְׁפָּטָיו וַיִּבְנֵהוּ שֶׁבַע שָׁנִים:

בירח בול. הוא מרחשון, שהעשב בלה בשדה, ובוללין לבהמה מן הבית, מלשון (שופטים יט כא:) ויבל לחמורים:

נ"ך יומי - יום רביעי, כ"ט סיון

מלכים־א פרק ז׳

(א) וְאֶת בֵּיתוֹ בָּנָה שְׁלֹמֹה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְכַל אֶת כָּל בֵּיתוֹ:

ואת ביתו בנה שלמה שלש עשרה שנה. שבמלאכת גבוה נזדרז, ובשלו נתעצל, ובשבחו סיפר הכתוב:

(ב) וַיִּבֶן אֶת בֵּית ׀ יַעַר הַלְּבָנוֹן מֵאָה אַמָּה אָרְכּוֹ וַחֲמִשִּׁים אַמָּה רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ עַל אַרְבָּעָה טוּרֵי עַמּוּדֵי אֲרָזִים וּכְרֻתוֹת אֲרָזִים עַל הָעַמּוּדִים:

בית יער הלבנון. תרגם יונתן: בית מקירת מלכיא (עמודי הארזים העומדים באורך המאה אמה, כל טור וטור לאורך המאה, ומטור הראשון לטור הרביעי חמשים אמה, והיא רוחב הבית, הגהה מבעל צורת הבית): **וכרותות ארזים.** קורות ארזים, לאורך הבית היה טור עמודים בקרקע, והכרותות מעמוד לעמוד, (והטור השני למול טור הראשון ברוחב הבית, וכן ארבעה הטורים, וסכך הנסרים לרצפת הבית מטור לטור על הכרותות, והעמודים הללו עשוים פתחים פתחים כעין אכסדרה, והיו הכרותות כמו משקוף שעל המזוזות, והיו גם כן אלו הכרותות כדי להעמיד עליהם המחיצות, שהם הצלעות הנזכרים בכתוב, ושאמר הצלעות אשר על העמודים, ולא אמר על הכרותות, לפי שהעמודים הם העיקר שהבית נכון עליהם, והכרותות אינם אלא להחזיק ולחבר עמוד אל עמוד להיות האהל אחד, ומונחים על צדן ולא היו זקופין, ובאמרו על העמודים, רוצה לומר על הכרותות שעל העמודים, ולא נקרא בשם בפני עצמן לגבייהו. ואפשר נמי, שהכרותות אינם עולים למעלה מן העמודים, דאינם שוכבים למעלה, אלא הם נתונים בראשי העמודים ובשווין למעלה, ולא כעין משקוף השוקף על המזוזות, אלא כמו יתד ארוך המחבר שני עמודים, ומה שכתוב וכרותות על העמודים, פירושו, בצד העליון של העמודים, נמצא, מה שעל הכרותות הוא על העמודים, עד כאן פירוש בעל צורת הבית):

(ג) וְסָפֻן בָּאֶרֶז מִמַּעַל ׀ עַל הַצְּלָעֹת אֲשֶׁר עַל הָעַמּוּדִים אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה עָשָׂר הַטּוּר:

וספון בארז. קירוי עליה מלמעלה: **על הצלעות.** מחיצות עליונות שעל הכרותות, ארבעה מחיצות זה אל זה ברוחב, משוכים לאורך הבית, כולן פתחים וחלונות, כי בית הקיץ הוא עשוי לאויר, ועל אותן מחיצות קירוי הספון, ארבעים וחמשה נסרים היו הספון, שלשה טורי נסרים (לשלשה חללים), שבין ארבע טורי העמודים, חמשה עשר נסרים הטור (כלומר נתונים בין כל חלל חמשה עשר מהם) ארכן לרוחב שבין טור לטור, ורחבן לאורך הבית זה אצל זה:

(ד) וּשְׁקֻפִים שְׁלֹשָׁה טוּרִים וּמַחֲזֶה אֶל מַחֲזֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים:

ושקופים שלשה טורים. ועוד עשה קרוי אצל שלשה טורים הנסרים, ושלשת טורי השקופים, כי רוחב של חמשה עשר נסרים, לא קירה את הבית בכל ארכו, שהוא מאה אמה, ועשה אצלו לקרות הבית קרוי של נסרים קטנים, נתונים על מרישין קטנים הנותרים (צריך לומר: הנתונים) מטור כרותות ארזים אל טור, שלשה מרישין זה אצל (צריך לומר:

לסוף) זה, ושקופין משני צדיהן, כעין משקוף שהדלת שוקף בו, ועל אותן שקופין, ראשי הנסרים הקטנים נתונים בו, ארכן של נסרים קטנים, כנגד רחבן של נסרים גדולים שנתן תחלה: **ומחזה אל מחזה.** ראשי נסרים של שקוף זה, למול (ראשי) נסרים של (שקוף) זה: **מחזה.** לשון קצה, ומנחם כן פותרו, וחברו (תהלים קז ל): אל מחוז חפצם, וכל חזית שבלשון משנה, כך הוא בסדר מערכת התמיד (תמיד כט א), וכן הוא עושה (חזית) מבחוץ, בפרק השותפין בבבא בתרא (ב א). ויונתן אף הוא תרגמו: זוי לקביל זוי. אבל 'שקופים אטומים' (לעיל ו ד); וכן (כאן פסוק ה): רבועים שקף, כולם תרגם: כלונסא:

(ה) וְכָל הַפְּתָחִים וְהַמְּזוּזוֹת רְבֻעִים שָׁקֻף וּמוּל מֻחֲזֶה אֶל מֻחֲזֶה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים:

וכל הפתחים והמזוזות. שסתם מקירת מלכים עשוי פתחים פתחים, מפני האויר, ולכך קראו בית יער, שדומה ליער: **רבועים שקף.** תרגם יונתן: מרבעין וחפן כלנסא. ומחופין היו הפתחים בנסרים דקין רבועין היו כשאר פתחי בתים, ולא עשויין כיפה כעין פתחי אולם: **ומול מחזה.** ומול של מחזה, מיסב לקראת מחזה האחרת, ראש הנסר לקראת ראש הנסר, שלש פעמים בכל תקרה ותקרה, ואיני יודע האיך:

(ו) וְאֵת אוּלָם הָעַמּוּדִים עָשָׂה חֲמִשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה רָחְבּוֹ וְאוּלָם עַל פְּנֵיהֶם וְעַמֻּדִים וְעָב עַל פְּנֵיהֶם:

ואת אולם העמודים. אולם עשה לפני העמודים האלה, מבוא לבית, חמשים אמה ארכו, לרחבו של בית שהיה חמשים אמה, ושלשים רחבו לפני אורך משך הבית, אלא שלעולם המדה יתירה קרויה אורך, והקצרה קרויה רוחב: **ואולם על פניהם.** אולם גבוה עשה על כל הבית: **ועמודים ועב על פניהם.** ועל כרותות ארזים שעל העמודים התחתונים, הציב על (צריך לומר: עוד) עמודים אחרים, ומרישין מעמוד לעמוד, העמודים לארוג בהן צלעות מזה לזה, והעבים לקירוי העלייה, עב היא מריש, כמו ששנינו והעבים אלו המרישין:

(ז) וְאוּלָם הַכִּסֵּא אֲשֶׁר יִשְׁפֹּט שָׁם אֻלָם הַמִּשְׁפָּט עָשָׂה וְסָפוּן בָּאֶרֶז מֵהַקַּרְקַע עַד הַקֹּרֹת:

ואולם הכסא. (תרגום:) ואולמא לאתקנא תמן כורסי בית דינא דדאין תמן פרוסדא לבית דינא עביד, פרוסדא לשון פרוזדור: **וספון בארז.** מחופה קרקע הרצפה בארזים: **מהקרקע.** תרגם יונתן: מן אושיא עד אושיא. מיסוד כותל זה, ועד יסוד כותל זה:

(ח) וּבֵיתוֹ אֲשֶׁר יֵשֶׁב שָׁם חָצֵר הָאַחֶרֶת מִבֵּית לָאוּלָם כַּמַּעֲשֶׂה הַזֶּה הָיָה וּבַיִת יַעֲשֶׂה לְבַת פַּרְעֹה אֲשֶׁר לָקַח שְׁלֹמֹה כָּאוּלָם הַזֶּה:

וביתו אשר ישב שם. דירה גמורה, לאכול שם ולשכב שם: **מבית לאולם.** לפנים מן אולם של בית יער הלבנון: **ובית יעשה.** עלה בלבו לעשות בית לבת פרעה: **כאולם הזה.** כמעשה אולם הזה:

(ט) כָּל אֵלֶּה אֲבָנִים יְקָרוֹת כְּמִדַּת גָּזִית מְגֹרָרוֹת בַּמְּגֵרָה מִבָּיִת וּמִחוּץ וּמִמָּסָד עַד הַטְּפָחוֹת וּמִחוּץ עַד הֶחָצֵר הַגְּדוֹלָה:

כל אלה אבנים יקרות. כל האבנים האלה עשויות כבדות: **כמדות גזית.** כמדת אבני גזית, מדה אחת היתה לאבני גזית במדינה: **וממסד עד הטפחות.** בגובה היה הבנין הזה עשוי באבני גזית האלה, מן היסוד עד שמי הקורה: **וממסד.** לשון יסוד: **הטפחות.** שמי

קורה, כמו (ישעיהו מח יג): וימיני טפחה שמים: **ומחוץ.** לצד החוץ היה כל משך הקירות באבנים הללו, עד החצר הגדולה:

(י) וּמְיֻסָּד אֲבָנִים יְקָרוֹת אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אַבְנֵי עֶשֶׂר אַמּוֹת וְאַבְנֵי שְׁמֹנֶה אַמּוֹת:

ומיוסד וגו' אבנים גדולות. והיסוד שבתוך הקרקע, היה של אבנים גדולות יותר ממדות גזית:

(יא) וּמִלְמַעְלָה אֲבָנִים יְקָרוֹת כְּמִדּוֹת גָּזִית וָאָרֶז:

ומלמעלה אבנים יקרות. ומלמעלה ליסודות היו אבנים יקרות עד הטפחות, כמו שאמור למעלה: **וארז.** (תרגום:) וחפי נסרין דארזא, כמו שאמר (פסוק ז): וספן בארז:

(יב) וְחָצֵר הַגְּדוֹלָה סָבִיב שְׁלֹשָׁה טוּרִים גָּזִית וְטוּר כְּרֵתֹת אֲרָזִים וְלַחֲצַר בֵּית יְהוָה הַפְּנִימִית וּלְאֻלָם הַבָּיִת: **(פ)**

שלשה טורים גזית. החומה עשויה שלשה נדבכין של אבנים, ונדבך של עץ עליהם:

(יג) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח אֶת חִירָם מִצֹּר: **(יד)** בֶּן אִשָּׁה אַלְמָנָה הוּא מִמַּטֵּה נַפְתָּלִי וְאָבִיו אִישׁ צֹרִי חֹרֵשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּמָּלֵא אֶת הַחָכְמָה וְאֶת הַתְּבוּנָה וְאֶת הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכָה בַּנְּחֹשֶׁת וַיָּבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ אֶת כָּל מְלַאכְתּוֹ:

חרש. אומן: **וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת.** שלשה כלי אומנות שהעולם נברא בהן, שנאמר (משלי ג יט כ): בחכמה יסד ארץ, כונן שמים בתבונה, בדעתו תהומות נבקעו. בשלשתן נבנה הבית:

(טו) וַיְצַר אֶת שְׁנֵי הָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד וְחוּט שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסֹב אֶת הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי:

את שני העמודים. שהעמיד באולם יכין ובועז: **שמנה עשרה אמה קומת וגו'.** ובדברי הימים (ב ג טו) הוא אומר: שלשים וחמש אמה קומתן, שיצק שניהם כאחד, והאמה החסירה, אומר אני, חצי אמה היתה לכל אחד בראשו, שאינה דומה למלאכת שאר העמוד, כמו שאמור למטה (פסוק כב) בענין: ועל ראש העמודים מעשה שושן: **וחוט שתים עשרה אמה יסוב את העמוד השני.** לימד שהיה ארבע אמות על ארבע אמות עגול, שכל שיש בהקיפו שלשה טפחים, יש בו רוחב טפח, ועוביו ארבע אצבעות, והוא חלול, כך מפורש בסוף ספר ירמיהו (נב כא). והרי זה מקרא קצר, פירש ארכו של אחד, וילמד השני ממנו, ופירש הקיפו של שני, וילמד ממנו הראשון. וכן תרגם יונתן: וחוט משח תרתין עסרי אמין מקיף ליה, וכן לעמודא תניינא:

(טז) וּשְׁתֵּי כֹתָרֹת עָשָׂה לָתֵת עַל רָאשֵׁי הָעַמּוּדִים מֻצָק נְחֹשֶׁת חָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית:

ושתי כותרות. פומייל"ש בלע"ז: **מוצק.** טרישגיטי"ר בלע"ז: **חמש אמות קומת הכותרת האחת.** ובסוף הספר (מלכים ב כה יז) הוא אומר: שלש אמות, שנינו במשנה ארבעים ותשע מדות: שתי אמות התחתונות של כותרות היו שוות לעמוד, שלא היו בהן צורה, ושלש העליונות היו עודפות לחוץ, המוקפות צורה, שנאמר (בפסוק יז): שבכים מעשה שבכה, כמין לולבין של דקל היו מוקפות. ואומר אני, שלא מנה אותן שתי אמות התחתונות בסוף הספר, לפי שהיו שוות לעמוד, והעמוד תחוב בכותרת שתי אמות:

(יז) שְׁבָכִּים מַעֲשֵׂה שְׂבָכָה גְּדִלִים מַעֲשֵׂה שַׁרְשְׁרוֹת לַכֹּתֶרֶת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְשִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית:

שבכים מעשה שבכה. השבכות שהיה להם, דומה כמין כיפה, שקורין קויפ"א: **מעשה שבכה.** מוקפות היו צורות של לולבי דקל, כמו (איוב יח ח): ועל שבכה יתהלך: וגדילים היו להם כמעשה שרשראות: **שבעה לכותרת האחת.** שבעה לולבין היה להיקף אחד לשבכה אחת:

(יח) וַיַּעַשׂ אֶת הָעַמּוּדִים וּשְׁנֵי טוּרִים סָבִיב עַל הַשְּׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת הַכֹּתֶרֶת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָרִמֹּנִים וְכֵן עָשָׂה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית:

ושני טורים. של רמונים ושל נחשת, הרמונים תחובים בשרשרות המקיפות את הכותרת, כך מפורש בדברי הימים (ב ג טז), ובמשנת ארבעים ותשע מדות: **לכסות את הכותרת אשר על ראש הרמונים.** הרי זה מקרא מסורס, לכסות הרמונים את הכותרות אשר על הראש, וכן היו הכותרות עשויות לפי סדר משמעות המקראות: כמין שני אגנים היתה כל אחת, אגן התחתון בית קיבולה למעלה, והוא קרוי 'גולה', כמו שאמור בענין (לקמן פסוק מא): וגולת הכותרות, ותרגמו יונתן: אגני קרונתון. העליון כפוי על התחתון, בית קיבולו למטה, והיא קרויה 'שבכה' כמה שנאמר בענין זה (שם): והשבכות שתים לכסות את שתי גולת הכותרות. נמצא רחבה במקום הדבק, ומשופעת ועולה, ומשופעת ויורדת, והוא קרוי בטן. וכן תרגם יונתן מלעומת הבטן (פסוק כ), מלקבל דבקא. וגובה שתי האגנות האלה ארבע אמות, וזהו שאמר (פסוק יט): ומעשה שושן באולם ארבע אמות. מצוירות היו בם כמין פרחי שושנים, כדרך הציורין בכותל האולמות, ארבע אמות גובה, והאמה החמישית, היא כותרת קטנה למעלה מן הגדולה, הוא שנאמר (פסוק כ): וכותרת על שני העמודים:

(יט) וְכֹתֶרֶת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוּשַׁן בָּאוּלָם אַרְבַּע אַמּוֹת: **(כ)** וְכֹתֶרֶת עַל שְׁנֵי הָעַמּוּדִים גַּם מִמַּעַל מִלְּעֻמַּת הַבֶּטֶן אֲשֶׁר לְעֵבֶר (שבכה) הַשְּׂבָכָה וְהָרִמֹּנִים מָאתַיִם טֵרִים סָבִיב עַל הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית:

גם ממעל מלעומת הבטן. שהוא לעבר השבכה, בסוף השבכה בשוליה, הוא באמצע במקום הדבק (שעל השבכה) (צריך לומר: שהשבכה) מדובקת בגולה אשר תחתיה: **והרמונים מאתים.** רמונים עשוין שתי טורים סביב, מחורזים בשלשלת, ומקיפין את השבכה: **על הכותרת השנית.** אף זה מקרא קצר, על האחת, וכן על השניה:

(כא) וַיָּקֶם אֶת הָעַמֻּדִים לְאֻלָם הַהֵיכָל וַיָּקֶם אֶת הָעַמּוּד הַיְמָנִי וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יָכִין וַיָּקֶם אֶת הָעַמּוּד הַשְּׂמְאלִי וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ בֹּעַז: **(כב)** וְעַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן וַתִּתֻּם מְלֶאכֶת הָעַמּוּדִים:

ועל ראש העמודים מעשה שושן. חצי אמה בראש כל אחד היה כותלו דק כשושן, ושאר העמוד עוביו ארבע אצבעות נבוב, לכך לא נמנית אותה אמה ביציקת העמודים בדברי הימים, לפי שלא היתה שוה למלאכת העמוד:

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם מוּצָק עֶשֶׂר בָּאַמָּה מִשְּׂפָתוֹ עַד שְׂפָתוֹ עָגֹל | סָבִיב וְחָמֵשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתוֹ (וקוה) וְקָוֹ שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב:

עשר באמה משפתו עד שפתו. באמצעיתו, שכל רוחב כלי עגול, באמצעיתו הוא: **קומתו.** עומקו, ובדברי הימים (ב ד ו) הוא אומר, שעשאו לרחיצת הכהנים לטבול בתוכו: **וקו שלשים באמה.** זהו שאמרו כל שיש בהקיפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח, הקיפו שלשים, ורחבו עשר, ומתוכו הוא מודד, (בערובין יד א):

(כד) וּפְקָעִים מִתַּחַת לִשְׁפָתוֹ | סָבִיב סֹבְבִים אֹתוֹ עֶשֶׂר בָּאַמָּה מַקִּפִים אֶת הַיָּם סָבִיב שְׁנֵי טוּרִים הַפְּקָעִים יְצֻקִים בִּיצֻקָתוֹ:

ופקעים. וצורת ביעין, תרגם יונתן: מתחת לשפתו. בשלש אמות תחתונות שהיו מרובעות, שכך שנינו בגמרא דעירובין (שם עמוד ב): שלש תחתונות מרובעות, ושתים עליונות עגולות, ואי אפשר לו להכיל אלפים בת, שהם מאה וחמשים מקוה טהרה ארבעים, אלא בענין זה כמו שפירשו רבותינו בעירובין, עליונות מרובעות והתחתונות עגולות, אי אפשר לומר, דכי כתיב שפתו עגול סביב, לכך הוא אומר: בפקעים הללו עשר באמה מקיפין את הים סביב, שבמקום ריבועו (הקיפו) ארבעים אמה, עשר אמה לכל רוח, אבל במקום עיגולו אי אפשר לומר עשר באמה סביב: **שני טורים הפקעים יצוקים ביצקתו.** הכל מוצק יחד, לא שחבר לו את הפקעים אחר יציקתן על ידי מסמרות או על ידי דבק, שקורין שולדר"א בלע"ז:

(כה) עֹמֵד עַל שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פֹנִים | צָפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים | יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה | פֹּנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה וְכָל אֲחֹרֵיהֶם בָּיְתָה:

וכל אחוריהם. של בקרים הללו: **ביתה.** אל תחת הים היו אחוריהם פונים [שלשה] (שנים) שבצפון לקראת שבדרום, ושל מזרח כנגד של מערב:

(כו) וְעָבְיוֹ טֶפַח וּשְׂפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת כּוֹס פֶּרַח שׁוֹשָׁן אַלְפַּיִם בַּת יָכִיל: **(פ)**

ועביו טפח. שוליו ודופנותיו, אלא שאצל פיו היה דק ומרוקע ומרודד, כמעשה שפת כוס ששותין בו, ומצוייר פרח ושושן: **אלפים בת.** ששת אלפים סאים, שהבת שלש סאין, שנאמר (יחזקאל מה יא): האיפה והבת תוכן אחד להם. נמצאו חמשים ומאה מקוה טהרה, הארבעים מאות, מאה מקואות, והעשרים מאות, חמשים מקואות (עירובין שם). ואף כשתחלוק הכל לפי מדה ששיערו חכמים אמה על אמה ברום שלש אמות למקוה, תמצאנה כן, שלש אמות מרובעות, מאה מקואות, ושתים העגולות, חמשים מקואות, שהמרובע יתר על העיגול רביעית. ובדברי הימים (ב ד ה) כתיב: בתים שלשת אלפים יכיל, ופירשו רבותינו (שם) במדת היבש, שהגודש היה שליש בבית הקיבול:

(כז) וַיַּעַשׂ אֶת הַמְּכֹנָות עֶשֶׂר נְחֹשֶׁת אַרְבַּע בָּאַמָּה אֹרֶךְ הַמְּכוֹנָה הָאֶחָת וְאַרְבַּע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְשָׁלֹשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתָהּ:

ושלש באמה קומתה. של מכונה לבד קומת האופן (פירוש: חוץ מן הכן גופה, יד האופן היא האופן) שהיא יושבת עליו, אמה וחצי אמה, וגובה המכונה אמה וחצי (ארבע באמה אורך וגו') האמה גובה היתה מרובעת, אבל חצי האמה היתה עגולה, שנאמר (פסוק לה): ובראש המכונה חצי האמה קומה עגול סביב:

(כח) וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּכוֹנָה מִסְגְּרֹת לָהֶם וּמִסְגְּרֹת בֵּין הַשְּׁלַבִּים:

מסגרת להם. ראיתי במשנה ארבעים ותשע מדות, המסגרות כמין טבלאות: **מסגרות להם.** המסגרות מיד אופן ליד אופן, ויד אופן, הוא עץ התחוב בתוך האופן בנקב, וקרוי איישי"ל בלע"ז. וארבע האופנים במכונה, מסגרות מכאן ומסגרות מכאן, מארבע צדדין, ובין זו לזו ארבע אמות רוחב, ומלמעלה 'סרנים', כמו 'נסרים', מול המסגרות, והשלבים מן התחתונה לעליונה: **ומסגרות.** אחרות: **בין השלבים.** כעין מלאכת כרעי המטה של בני כפר, שאינן עגולים אלא בולט, לצור בהם אריות וכרובים. ואומר אני, שהשלבים הללו כעין שליבות סולם, כמין מקלות נחושת זקופין על המסגרות התחתונה, כשנים ושלשה בין מקל למקל, מסגרות קבועות משליבה לשליבה. ויונתן תרגם: שליביא:

(כט) וְעַל הַמִּסְגְּרֹ֗ות אֲשֶׁ֤ר | בֵּין֙ הַשְּׁלַבִּ֔ים אֲרָיֹ֖ות | בָּקָ֑ר וּכְרוּבִ֔ים וְעַל֙ הַשְּׁלַבִּ֔ים כֵּ֖ן מִמַּ֣עַל וּמִתַּ֑חַת לַאֲרָיֹ֥ות וְלַבָּקָ֖ר לְיֹ֥ות מַעֲשֵׂ֖ה מֹורָֽד׃

ועל המסגרות אשר בין השלבים. היו מצויירות צורות אריות, צורות בקרים וכרובים: **ועל השלבים כן.** בסיס, להושיב הכיור עליו, מלמעלה למסגרת אשר על ראשם: **ומתחת לאריות ולבקר.** המרוקמין על המסגרות שבין השלבים: **ליות מעשה מורד.** לויות, כמין זכר ונקבה מחוברין זה בזה: **מעשה מורד.** מרודדין, כמין רידוד טס דק, ואין בולטין בעביו, ולא חקוקים בשיקוע. ויונתן תרגם: לויות מעשה מורד, מדבק עובד כבוש, שולדור"ש בלע"ז:

(ל) וְאַרְבָּעָ֣ה אוֹפַנֵּ֣י נְחֹ֔שֶׁת לַמְּכוֹנָ֖ה הָאַחַ֑ת וְסַרְנֵ֣י נְחֹ֔שֶׁת וְאַרְבָּעָ֥ה פַּעֲמֹתָ֖יו כְּתֵפֹ֣ת לָהֶ֑ם מִתָּ֣חַת לַכִּיֹּ֔ר הַכְּתֵפֹ֥ת יְצֻקֹ֖ות מֵעֵ֥בֶר אִֽישׁ לְיֹֽות׃

וארבעה אופני. שנים לפניה ושנים לאחריה, כדרך העגלות הגדולות: **וסרני נחשת.** יונתן תרגם: ונסרין דנחש. הם הנסרים העליונים מול המסגרות: **סרני.** כמו נסרים: **וארבע פעמותיו.** של כן שעליהם: **כתפות להם.** בולטות למעלה מן הנסרים בזויות הכן. ותחת הכיור היושב על הכן, היו הכתפות יצוקות. (ספרים אחרים ללמד שמתוך הכן היו הכתפות יוצאות ביציקה אחת, והכתפות מחזיקות לכיור שלא יפול למטה לתוכה של כן): **מעבר איש ליות.** מצד כל אחד מן הכתפות, היה לויות של זכר ונקבה מצויירות. מעבר איש, כמו איש אל אחיו האמורים בכרובים (שמות כה כ):

(לא) וּפִיהוּ֙ מִבַּ֣יִת לַכֹּתֶ֔רֶת וָמַ֖עְלָה בָּאַמָּ֑ה וּפִ֣יהָ עָגֻ֗ל מַעֲשֵׂ֛ה כֵּ֥ן אַמָּ֖ה וַחֲצִ֣י הָאַמָּ֑ה וְגַ֣ם עַל פִּ֣יהָ מִקְלָעֹ֔ות וּמִסְגְּרֹתֵיהֶ֖ם מְרֻבָּעֹ֥ות לֹ֖א עֲגֻלֹֽות׃

ופיהו מבית לכתרת ומעלה באמה. פיהו של כן, יוצא מתוך פיהו של כותרת, ועולה למעלה אמה גובה, והכותרת היא הגג המכונה עשוי כמין כובע משופע מכל צדדיו, ובאמצע נקבעת נקב עגול אמה וחצי אמה רוחב בעגול, וסביב אותו נקב כמין היקף מחיצה, חצי אמה גובה סביב, וכך מפורש למטה (פסוק לה) בענין, שנאמר: ובראש המכונה חצי אמה קומה עגול סביב. והוא קרוי 'פי הכותרת', והכן מונח על אותו היקף, ושולי הכן תחובין בתוך פי ההיקף, ולמעלה הימנו הוא בולט אמה, וזהו שאמר כאן: ופיהו מבית לכותרת ומעלה באמה: **ופיה עגול מעשה כן.** ופיה של כותרת עגול, דוגמת כן העגול: **אמה וחצי האמה.** רחבה בעגול: **וגם על פיה מקלעות.** צורת פרחים:

(לב) וְאַרְבָּעַ֣ת הָאֹופַנִּ֗ים לְמִתַּ֙חַת֙ לַמִּסְגְּרֹ֔ות וִידֹ֖ות הָאֹופַנִּ֑ים בַּמְּכוֹנָ֣ה וְקוֹמַ֔ת הָאוֹפָ֖ן הָאֶחָ֥ד אַמָּ֛ה וַחֲצִ֥י הָאַמָּֽה׃

וארבעת האופנים למתחת למסגרות. שהמסגרות מיד אופן ליד אופן, כמו שפירשתי: **וידות האופנים.** הוא עץ התחוב באופנים, וקורין איישי"ל: **במכונה.** דבוקים מצוקים במכונה ביציקה אחת:

(לג) וּמַעֲשֵׂה הָאוֹפַנִּים כְּמַעֲשֵׂה אוֹפַן הַמֶּרְכָּבָה יְדוֹתָם וְנַבֵּיהֶם וְחִשֻּׁקֵיהֶם וְחִשֻּׁרֵיהֶם הַכֹּל מוּצָק:

כמעשה אופן המרכבה. תרגם יונתן: כעובד גלגלי מרכבה, אופן בתוך האופן שתי וערב, כמו שאמר ביחזקאל (א טז) במרכבה גבוה: **ידותם.** איישי"ל: **וגביהם.** בוייל"ש בלע"ז, הם הנקבים: **וחשוקיהם.** הם עגולים סביב, שהוא קישורן: **וחשוריהם.** זרועות האופנים, התחובים מגביהם לחשוקיהם, שקורין ריי"ש בלע"ז:

(לד) וְאַרְבָּע כְּתֵפוֹת אֶל אַרְבַּע פִּנּוֹת הַמְּכֹנָה הָאֶחָת מִן הַמְּכֹנָה כְּתֵפֶיהָ:

וארבע כתפות. כמו שפירשתי למעלה, וארבע פעמותיו כתפות להם, ולא שנאן כאן אלא לומר ומן המכונה כתפיה:

(לה) וּבְרֹאשׁ הַמְּכוֹנָה חֲצִי הָאַמָּה קוֹמָה עָגֹל | סָבִיב וְעַל רֹאשׁ הַמְּכֹנָה יְדֹתֶיהָ וּמִסְגְּרֹתֶיהָ מִמֶּנָּה:

חצי האמה קומה עגול. היא מחיצה, כמו שפירשתי למעלה, שהיא סביב הנקב והאמה מרובעת: **ועל ראש המכונה ידותיה.** הם סרני הנחשת האמורים למעלה: **ומסגרותיה ממנה.** מסגרות התחתונות הוצקו עמה, ולא שחיברן לאחר כן:

(לו) וַיִּפַתָּח עַל הַלֵּחֹת יְדֹתֶיהָ וְעַל (ומסגרתיה) מִסְגְּרֹתֶיהָ כְּרוּבִים אֲרָיוֹת וְתִמֹרֹת כְּמַעַר אִישׁ וְלִיוֹת סָבִיב:

ויפתח על הלוחות ידותיה ועל מסגרותיה. התחתונות על שניהם, פתח וחקק כרובים אריות (ותימרות ספרים אחרים אינן): **כמער איש ולויות.** פתח סביב כזכר ונקבה החבוקים בזרועותיהן, כן פירשו רבותינו (יומא נד א): **כמער.** לשון אחיזה ודיבוק, כזכר המעורה בנקבה, ופירושו: איש ולויותו. ולפי משמעותו 'לויות' לשון 'דיבוק', שולדור"א בלע"ז, כמו לויות היו שם, עשויות כמערת איש, והמערה כמו שפירשנו:

(לז) כָּזֹאת עָשָׂה אֶת עֶשֶׂר הַמְּכֹנֹת מוּצָק אֶחָד מִדָּה אַחַת קֶצֶב אֶחָד לְכֻלָּהֵנָּה: **(ס)**

מוצק אחד. כשם שיצק את הראשונה, כן יצק את כולם: פירוש מבעל צורת הבית: וזה מעשה המכונה, עשה ארבעה אופני נחושת, שנאמר (פסוק ל): וארבע אופני נחשת למכונה האחת, כצורת עגלה גדולה, וקומת האופן האחד, אמה וחצי האמה. ומעשה האופנים כמעשה אופן המרכבה, אופן בתוך אופן, למען יוכל להוליכם אל אשר יהיה הרוח והרצון להוליכם, שמה יוליכם מבלי שיצטרך להפכם אנה ואנה, והמרחק שמאופן לאופן ממזרח למערב, ארבע אמות, וכן מצפון לדרום שהיא מרובעת, לא ארוכה כעגלות שלנו, וזהו שאמר (פסוק כז): ארבע באמה ארך המכונה האחת, וארבע באמה רחבה, ומקל עב וארוך נתחב בשני האופנים שממזרח למערב הצפוניים, וכן בשנים הדרומיים וכן כמו באותן האופנים שבתוך אלו, היה מקל נתון ונתחב בשנים מהם שמצפון לדרום המזרחיים, וכן בשנים המערביים, ואלו המקלות קראם הכתוב 'ידות', זהו שאמר וידותיהם. ופירוש וגביהם, הוא מרכזי האופנים שבתוכה סובבים המקלות הללו, ונקראים 'גב', לפי שהיא הגובה

שבאופן, בשכבו על הארץ, וכן כל מרכז העיגול הוא הגובה שממנו, לפי שכל הצדדין נמשכין ממנו. ופירוש 'וחשוקיהם', הם העיגולים החיצונים, שמקשר חישוריהם שהם העצים הדקים, כמין זרועות הנתחבים ונתונים מגב לחישוק, והוא מלשון וחשוקיהם כסף (שמות כז י), והוא הגלגל המגלגל על הארץ, ורגילין לעשות סביבו ברזל עגול, ונקרא בלשון המשנה בפרק י"א דכלים (משנה ג): סובב של גלגל. וכאן לא היה צריך לסובב, לפי שהוא כולו מנחושת. 'ומסגרות', פירוש: כמין טבלאות עשוי להם על הידות לארבע רוחות בריבוע, וזהו שאמר (פסוק לא): ומסגרותיהם מרובעות לא עגולות. והם סוגרים העגלה מארבע רוחותיה, לפיכך נקראו מסגרות. ועל המסגרות הללו נסרים מנחושת, קראם הכתוב 'סרני נחשת', והיא מלה מסורסת, ועליהם, כלומר: **מבחוץ ולא על גבם, עשויה כמין שליבות סולם, ומבין שליבה לשליבה מסגרות, ועליהם צורת בקר וגו'.** והיו הנסרים עולים מעל המסגרות עד כנגד קומת האופנים, ומשופעים והולכים ככובע וכמין כיסוי שבעגלות צבים, עד בואם כנגד קומת האופן, ושם נמשכין זה אל זה עד שמכסין אותו, זולת באמצעו למעלה אינן מכסין, אבל יש בהם נקב עגול, רוחב עיגולו אמה וחצי, והכיסוי הזה נקרא 'כותרת', והנקב שבו 'פי הכותרת', וזהו שאמר (שם) ופיה עגול מעשה כן אמה וחצי האמה. וסביב זה הנקב, עולה מחיצה בגובה חצי אמה, וזהו שאמר (פסוק לה): ובראש המכונה חצי אמה קומה עגול סביב. ובתוך המחיצה הזאת, נכנס ונתחב הכן, שהוא כלי קבול המקבל הכיור כשהכיור תחוב בכן, והכן בתוך מחיצה זו שעל העגלה, והכן בתחתונה הוא עגול בחצי האמה, כשיעור גובה המחיצה שעל הנקב העגול שבמכונה למעלה, ועולה הכן על המחיצה הזאת אמה, וזה מה שאמר (פסוק לא): ופיהו מבית לכותרת ומעלה באמה. ומעתה יש לנו שלש אמות קומת המכונה, שהאופן אמה וחצי, והמחיצה העגולה חצי אמה, ואמה יוצא גובה הכן מעליה, והאמה הזאת היא מרובעת, ולה ארבע כתפות בארבע פינותיה, וזהו שאמר (פסוק לד): וארבע כתפות אל וגו' המכונה האחת מן המכונה כתפיה. לפי שהכיור הוא למטה בשפולו משופע שיכנוס לתוך הכן, וכדי שלא יפול אל תוכו יותר משיעור הנרצה, לכך נעשו אלו הכתיפות, שישאו ויסבלהו, עד כאן לשון צורת הבית:

(לח) וַיַּעַשׂ עֲשָׂרָה כִּיֹּרוֹת נְחֹשֶׁת אַרְבָּעִים בַּת יָכִיל | הַכִּיּוֹר הָאֶחָד אַרְבַּע בָּאַמָּה הַכִּיּוֹר הָאֶחָד כִּיּוֹר אֶחָד עַל הַמְּכוֹנָה הָאַחַת לְעֶשֶׂר הַמְּכֹנוֹת:

ויעש עשרה כיורות. כתיב (בדברי הימים ב ד ו): את מעשה העולה ידיחו בם:

(לט) וַיִּתֵּן אֶת הַמְּכֹנוֹת חָמֵשׁ עַל כֶּתֶף הַבַּיִת מִיָּמִין וְחָמֵשׁ עַל כֶּתֶף הַבַּיִת מִשְּׂמֹאלוֹ וְאֶת הַיָּם נָתַן מִכֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית קֵדְמָה מִמּוּל נֶגֶב: (ס)

על כתף הבית. כנגד כתף הבית הימנית: **מכתף הבית הימנית.** משוך מצד דרום לצד צפון, וזה קדמה מול נגב, מקצוע מזרחית צפונית, כנגד האויר שבין כותל צפוני של בית לצד כותל העזרה, וצד צפוני קרוי ממול נגב, משוך ומרוחק מן הדרום, ואין 'מול' ו'ממול' שוין בפתרון:

(מ) וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת הַכִּיֹּרוֹת וְאֶת הַיָּעִים וְאֶת הַמִּזְרָקוֹת וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית הוי':

ויעש חירום וגו'. ואמר רבי, הכירות הן הן סירות, כמה דאת אמר (זכריה יב ו): ככיור אש בעצים; וכן (שמואל א ב יד): והכה בכיור: **הכיורות.** של נחשת, לדשן את המזבח: **היעים.** מגרפות של נחושת, שקורין ווידו"ל באשכנז, לחתות בהן דשן בתוך הסירות:

(מא) עַמֻּדִים שְׁנַיִם וְגֻלֹּת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתָּיִם וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתַּיִם לְכַסּוֹת אֶת שְׁתֵּי גֻּלֹּת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים: (מב) וְאֶת הָרִמֹּנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לִשְׁתֵּי הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי טוּרִים רִמֹּנִים לַשְּׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת שְׁתֵּי גֻּלֹּת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָעַמּוּדִים:

שני טורים רמונים. מאה רמונים בטור, חרוזים בשרשרות:

(מג) וְאֶת הַמְּכֹנֹת עָשָׂר וְאֶת הַכִּיֹּרֹת עֲשָׂרָה עַל הַמְּכֹנוֹת: (מד) וְאֶת הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת הַבָּקָר שְׁנֵים עָשָׂר תַּחַת הַיָּם: (מה) וְאֶת הַסִּירוֹת וְאֶת הַיָּעִים וְאֶת הַמִּזְרָקוֹת וְאֵת כָּל הַכֵּלִים (האהל) הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְיָ נְחֹשֶׁת מְמֹרָט: (מו) בְּכִכַּר הַיַּרְדֵּן יְצָקָם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבֵה הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין צָרְתָן:

יצקם. התיכם והציקם כתבניתם: **במעבה האדמה.** (תרגום:) בעובי גרגשתא:

(מז) וַיַּנַּח שְׁלֹמֹה אֶת כָּל הַכֵּלִים מֵרֹב מְאֹד מְאֹד לֹא נֶחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

וינח שלמה. מלשקול את משקל הכלים האלה מרוב מאד וחדל לספור משקלם:

(מח) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְיָ אֶת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהֶב: (מט) וְאֶת הַמְּנֹרוֹת חָמֵשׁ מִיָּמִין וְחָמֵשׁ מִשְּׂמֹאול לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר וְהַפֶּרַח וְהַנֵּרֹת וְהַמֶּלְקָחַיִם זָהֶב:

חמש מימין וחמש משמאול. אי אפשר לומר חמש מימין הפתח וחמש משמאל הפתח, אם כן מצינו מנורה בצפון, והתורה אמרה (במדבר ג כט): על ירך המשכן תימנה. אלא של משה באמצע, חמש מימינה, וחמש משמאלה: **והפרח.** של מנורה: **והנרות.** בזיכין שנותנין בהן השמן והפתילה: **והמלקחים.** שמרימים בהן את הפתילה מתוך השמן:

(נ) וְהַסִּפּוֹת וְהַמִּזְרָקוֹת וְהַכַּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סָגוּר וְהַפֹּתוֹת לְדַלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים לְדַלְתֵי הַבַּיִת לַהֵיכָל זָהָב: **(פ)**

והספות. כלי של מיני זמר הוא, וכן מזמרות: **והמזרקות.** לקבל דם: **והכפות.** לבזיכי לבונה: **והמחתות.** לחתות בהן תרומת הדשן וגחלים להוליך ממזבח החיצון למזבח הפנימי להקטיר קטורת: **והפותות.** מפתחות, שמעתי. שמפתחין בהם את המנעול: **לדלתות הבית.** שהוא קדש קדשים: **לדלתי הבית.** שהוא להיכל, כל פתחותיהן היו זהב:

(נא) וַתִּשְׁלַם כָּל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְיָ וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת קָדְשֵׁי דָּוִד אָבִיו אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֵּלִים נָתַן בְּאֹצְרוֹת בֵּית יְיָ: **(פ)**

את קדשי דוד אביו. מה שנשאר מכסף וזהב שהקדיש אביו. ומדרש אגדה (ילקוט שמעוני רמז קפו): שלא רצה שלמה לתת מאותו הקדש לבנין הבית. ושמעתי מחכמי ישראל שהיו אומרין: לפי שהיה יודע שסופו ליחרב, שלא יהיו העובדי כוכבים אומרים, קשה יראתם, שלקחו נקמתם מן הבית, שנבנה מן גזלות וחבלות שגזל מהם דוד. ויש אומרים: כך אמר שלמה, רעב היה בימי אביו שלש שנים, שנה אחר שנה, והיה לו לבזבז ההקדשות הללו, להחיות בהן עניי ישראל:

נ"ך יומי - יום חמישי, ל' סיון
|| ראש חדש ||
מלכים־א פרק ח׳

(א) אָז יַקְהֵל שְׁלֹמֹה אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת נְשִׂיאֵי הָאָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלִַם לְהַעֲלוֹת אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן:

נשיאי האבות לבני ישראל. של בני ישראל: **מעיר דוד.** שנתנו שם דוד כשהביאו מבית עובד אדום:

(ב) וַיִּקָּהֲלוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בֶּיָרַח הָאֶתָנִים בֶּחָג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:

בירח האיתנים. תרגם יונתן: בירחא דעתיקיא דקרן ליה ירחא קדמאה בחגא וכען הוא ירחא שביעאה. משניתנה תורה וכתיב בניסן שהוא ראש חדשים, נקרא תשרי שביעי:

(ג) וַיָּבֹאוּ כֹּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת הָאָרוֹן: (ד) וַיַּעֲלוּ אֶת אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:

ואת אהל מועד. שעשה משה, וגנזו שלמה משנבנה בית ראשון, כמו ששנינו בתוספתא דסוטה (יג א): **אשר באהל.** אשר נטה דוד לארון:

(ה) וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל עֲדַת יִשְׂרָאֵל הַנּוֹעָדִים עָלָיו אִתּוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן מְזַבְּחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא יִסָּפְרוּ וְלֹא יִמָּנוּ מֵרֹב: (ו) וַיָּבִאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה אֶל מְקוֹמוֹ אֶל דְּבִיר הַבַּיִת אֶל קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אֶל תַּחַת כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים:

כנפי הכרובים. אותן שעשה שלמה העומדים על רגליהם בקרקע, ואין אלו כרובים של כפורת שעל הארון:

(ז) כִּי הַכְּרוּבִים פֹּרְשִׂים כְּנָפַיִם אֶל מְקוֹם הָאָרוֹן וַיָּסֹכּוּ הַכְּרֻבִים עַל הָאָרוֹן וְעַל בַּדָּיו מִלְמָעְלָה:

אל מקום הארון. מקיר אל קיר, כמו שאמר למעלה בענין:

(ח) וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ויראו ראשי הבדים. בפרוכת שכנגד הפתח באמה טרקסין, יכול יהיו מקרעין בה ויוצאין, תלמוד לומר ולא יראו החוצה, הא כיצד, דוחקין ובולטין כעין שני דדי אשה, כענין שנאמר (שיר השירים א יג): בין שדי ילין (יומא נד א):

(ט) אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לֻחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּיחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (י) וַיְהִי בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן הַקֹּדֶשׁ וְהֶעָנָן מָלֵא אֶת בֵּית יְהוָה:

בצאת הכהנים מן הקדש. הכהנים שנשאו הארון בדביר, כשיצאו שרתה שכינה בהיכל:

(יא) וְלֹא יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשָׁרֵת מִפְּנֵי הֶעָנָן כִּי מָלֵא כְּבוֹד יְהוָה אֶת בֵּית הוי׳: **(פ)**
(יב) אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לִשְׁכֹּן בָּעֲרָפֶל:

אז אמר שלמה. כשראה הענן, אמר: עתה רואה אני שהשכינה שורה בבית שבניתי, שהרי כך הבטיח לבוא ולשכון בו מתוך ענן וערפל, והיכן אמר, (ויקרא טז ב): כי בענן אראה על הכפורת כך שנויה בספרי:

(יג) בָּנֹה בָנִיתִי בֵּית זְבֻל לָךְ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים:

לשבתך עולמים. שמשנבחרה, לא הותרו הבמות, ולא שרתה שכינה במקום אחר:

(יד) וַיַּסֵּב הַמֶּלֶךְ אֶת פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל וְכָל קְהַל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד:
(טו) וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ הוי׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וּבְיָדָו מִלֵּא לֵאמֹר:

אשר דבר בפיו. שיתן לו בן שיבנה בית: **ובידו מלא.** קיים את דברו בידו הטובה:

(טז) מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא בָחַרְתִּי בְעִיר מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בַּיִת לִהְיוֹת שְׁמִי שָׁם וָאֶבְחַר בְּדָוִד לִהְיוֹת עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

מן היום וגו'. את זה דבר אל דוד אבי:

(יז) וַיְהִי עִם לְבַב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם הוי׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (יח) וַיֹּאמֶר הוי׳ אֶל דָּוִד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם לְבָבְךָ לִבְנוֹת בַּיִת לִשְׁמִי הֱטִיבֹתָ כִּי הָיָה עִם לְבָבֶךָ: (יט) רָק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם בִּנְךָ הַיֹּצֵא מֵחֲלָצֶיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁמִי: (כ) וַיָּקֶם הוי׳ אֶת דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֵּר וָאָקוּם תַּחַת דָּוִד אָבִי וָאֵשֵׁב עַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר הוי׳ וָאֶבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם הוי׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (כא) וָאָשִׂם שָׁם מָקוֹם לָאָרוֹן אֲשֶׁר שָׁם בְּרִית הוי׳ אֲשֶׁר כָּרַת עִם אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: **(ס)** (כב) וַיַּעֲמֹד שְׁלֹמֹה לִפְנֵי מִזְבַּח הוי׳ נֶגֶד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו הַשָּׁמָיִם:

ויעמוד שלמה לפני מזבח ה'. כתיב (בדברי הימים ב ו יג): כי עשה שלמה כיור נחושת ויתנהו בתוך העזרה וגו', ויעמוד עליו ויברך על ברכיו:

(כג) וַיֹּאמַר הוי׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין כָּמוֹךָ אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לַעֲבָדֶיךָ הַהֹלְכִים לְפָנֶיךָ בְּכָל לִבָּם:

שמר הברית. ממתין וגונז לשמור הברית והחסד, לקיים הבטחתו:

(כד) אֲשֶׁר שָׁמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ דָּוִד אָבִי אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לוֹ וַתְּדַבֵּר בְּפִיךָ וּבְיָדְךָ מִלֵּאתָ כַּיּוֹם הַזֶּה:

אשר שמרת. לשון אמנת הבטחה:

(כה) וְעַתָּה הוי׳ | אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמֹר לְעַבְדְּךָ דָּוִד אָבִי אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לוֹ לֵאמֹר לֹא יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מִלְּפָנַי יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל רַק אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ אֶת דַּרְכָּם לָלֶכֶת לְפָנַי כַּאֲשֶׁר הָלַכְתָּ לְפָנָי: (כו) וְעַתָּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵאָמֶן נָא (דבריך) דְּבָרְךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְעַבְדְּךָ דָּוִד אָבִי: (כז) כִּי הַאֻמְנָם יֵשֵׁב אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ אַף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי:

האמנם. לשון תימה: **לא יכלכלוך.** לא יכילוך:

(כח) וּפָנִיתָ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תְּחִנָּתוֹ הוי' אֱלֹהָי לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עַבְדְּךָ מִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ הַיּוֹם: (כט) לִהְיוֹת עֵינְךָ פְּתֻחוֹת אֶל הַבַּיִת הַזֶּה לָיְלָה וָיוֹם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַרְתָּ יִהְיֶה שְׁמִי שָׁם לִשְׁמֹעַ אֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עַבְדְּךָ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה: (ל) וְשָׁמַעְתָּ אֶל תְּחִנַּת עַבְדְּךָ וְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתְפַּלְלוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְאַתָּה תִּשְׁמַע אֶל מְקוֹם שִׁבְתְּךָ אֶל הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַעְתָּ וְסָלָחְתָּ: (לא) אֵת אֲשֶׁר יֶחֱטָא אִישׁ לְרֵעֵהוּ וְנָשָׂא בּוֹ אָלָה לְהַאֲלֹתוֹ וּבָא אָלָה לִפְנֵי מִזְבַּחֲךָ בַּבַּיִת הַזֶּה:

אשר יחטא איש לרעהו. בועל אשת איש: **ונשא בו אלה.** כשם שהמים בודקין אותה, כך המים בודקין אותו (סוטה כז ב): **ונשא בו.** לשון נושה: **ובא אלה לפני מזבחך.** והעמיד הכהן את האשה לפני ה' (במדבר ה יח):

(לב) וְאַתָּה | תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְעָשִׂיתָ וְשָׁפַטְתָּ אֶת עֲבָדֶיךָ לְהַרְשִׁיעַ רָשָׁע לָתֵת דַּרְכּוֹ בְּרֹאשׁוֹ וּלְהַצְדִּיק צַדִּיק לָתֵת לוֹ כְּצִדְקָתוֹ: **(ס)**

לתת דרכו בראשו. וצבתה בטנה וגו' (שם פסוק כז): **ולהצדיק צדיק.** ונקתה ונזרעה זרע (שם פסוק כח). כך נדרש בתוספתא דסוטה (א ג):

(לג) בְּהִנָּגֵף עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אוֹיֵב אֲשֶׁר יֶחֶטְאוּ לָךְ וְשָׁבוּ אֵלֶיךָ וְהוֹדוּ אֶת שְׁמֶךָ וְהִתְפַּלְלוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיךָ בַּבַּיִת הַזֶּה:

והודו את שמך. שחייב אדם לברך על הרעה (ברכות נד א):

(לד) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְסָלַחְתָּ לְחַטַּאת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וַהֲשֵׁבֹתָם אֶל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לַאֲבוֹתָם: **(ס)** (לה) בְּהֵעָצֵר שָׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר כִּי יֶחֶטְאוּ לָךְ וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְהוֹדוּ אֶת שְׁמֶךָ וּמֵחַטָּאתָם יָשׁוּבוּן כִּי תַעֲנֵם:

כי תענם. למען תענם, 'כי' משמש לשון 'אשר':

(לו) וְאַתָּה | תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְסָלַחְתָּ לְחַטַּאת עֲבָדֶיךָ וְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל כִּי תוֹרֵם אֶת הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יֵלְכוּ בָהּ וְנָתַתָּה מָטָר עַל אַרְצְךָ אֲשֶׁר נָתַתָּה לְעַמְּךָ לְנַחֲלָה: **(ס)** (לז) רָעָב כִּי יִהְיֶה בָּאָרֶץ דֶּבֶר כִּי יִהְיֶה שִׁדָּפוֹן יֵרָקוֹן אַרְבֶּה חָסִיל כִּי יִהְיֶה כִּי יָצַר לוֹ אֹיְבוֹ בְּאֶרֶץ שְׁעָרָיו כָּל נֶגַע כָּל מַחֲלָה:

ירקון. שהתבואה אינה עולה בקנה לעשות שבולת:

(לח) כָּל תְּפִלָּה כָל תְּחִנָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶה לְכָל הָאָדָם לְכֹל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵדְעוּן אִישׁ נֶגַע לְבָבוֹ וּפָרַשׂ כַּפָּיו אֶל הַבַּיִת הַזֶּה: (לט) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתֶּךָ וְסָלַחְתָּ וְעָשִׂיתָ וְנָתַתָּ לָאִישׁ כְּכָל דְּרָכָיו אֲשֶׁר תֵּדַע אֶת לְבָבוֹ כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ לְבַדְּךָ אֶת לְבַב כָּל בְּנֵי הָאָדָם: (מ) לְמַעַן יְרֵאוּךָ כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לַאֲבֹתֵינוּ: (מא) וְגַם אֶל הַנָּכְרִי אֲשֶׁר לֹא מֵעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הוּא וּבָא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה לְמַעַן שְׁמֶךָ: (מב) כִּי יִשְׁמְעוּן אֶת שִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְאֶת יָדְךָ הַחֲזָקָה וּזְרֹעֲךָ הַנְּטוּיָה וּבָא וְהִתְפַּלֵּל אֶל הַבַּיִת הַזֶּה: (מג) אַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתֶּךָ וְעָשִׂיתָ כְּכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנָּכְרִי לְמַעַן יֵדְעוּן כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת שִׁמְךָ לְיִרְאָה אֹתְךָ כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְלָדַעַת כִּי שִׁמְךָ נִקְרָא עַל הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתִי:

ככל אשר יקרא אליך הנכרי. ובישראל הוא אומר (לעיל פסוק לט): ונתת לאיש ככל דרכיו, לפי שישראל מכיר בהקב"ה, ויודע שהיכולת בידו, ואם אין תפלתו נשמעת, תולה את הדבר בעצמו ובחטאו, אבל עובד גילולים קורא תגר, ואומר: בית ששמו הולך לסוף העולם, נתייגעתי לכמה דרכים ובאתי והתפללתי בו, ולא מצאתי בו ממש, כשם שאין ממש בעבודת גלולים, לפיכך ככל אשר יקרא אליך הנכרי, אבל ישראל, אם אתה רואה שהוא משחית בממונו את חבירו, אל תתן לו:

(מד) כִּי יֵצֵא עַמְּךָ לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבוֹ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תִּשְׁלָחֵם וְהִתְפַּלְלוּ אֶל יְהוָה דֶּרֶךְ הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בָּהּ וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנִיתִי לִשְׁמֶךָ:

דרך העיר. פונים לצד ירושלים:

(מה) וְשָׁמַעְתָּ הַשָּׁמַיִם אֶת תְּפִלָּתָם וְאֶת תְּחִנָּתָם וְעָשִׂיתָ מִשְׁפָּטָם:

ועשית משפטם. נקמתם באויביהם:

(מו) כִּי יֶחֶטְאוּ לָךְ כִּי אֵין אָדָם אֲשֶׁר לֹא יֶחֱטָא וְאָנַפְתָּ בָּם וּנְתַתָּם לִפְנֵי אוֹיֵב וְשָׁבוּם שֹׁבֵיהֶם אֶל אֶרֶץ הָאוֹיֵב רְחוֹקָה אוֹ קְרוֹבָה: (מז) וְהֵשִׁיבוּ אֶל לִבָּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבוּ שָׁם וְשָׁבוּ | וְהִתְחַנְנוּ אֵלֶיךָ בְּאֶרֶץ שֹׁבֵיהֶם לֵאמֹר חָטָאנוּ וְהֶעֱוִינוּ רָשָׁעְנוּ: (מח) וְשָׁבוּ אֵלֶיךָ בְּכָל לְבָבָם וּבְכָל נַפְשָׁם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אֲשֶׁר שָׁבוּ אֹתָם וְהִתְפַּלְלוּ אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ אַרְצָם אֲשֶׁר נָתַתָּה לַאֲבוֹתָם הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ וְהַבַּיִת אֲשֶׁר (בנית) בָּנִיתִי לִשְׁמֶךָ: (מט) וְשָׁמַעְתָּ הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתְּךָ אֶת תְּפִלָּתָם וְאֶת תְּחִנָּתָם וְעָשִׂיתָ מִשְׁפָּטָם: (נ) וְסָלַחְתָּ לְעַמְּךָ אֲשֶׁר חָטְאוּ לָךְ וּלְכָל פִּשְׁעֵיהֶם אֲשֶׁר פָּשְׁעוּ בָךְ וּנְתַתָּם לְרַחֲמִים לִפְנֵי שֹׁבֵיהֶם וְרִחֲמוּם: (נא) כִּי עַמְּךָ וְנַחֲלָתְךָ הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם מִתּוֹךְ כּוּר הַבַּרְזֶל:

כור הברזל. חרסים שמזקקין בו זהב, קרוי כור:

(נב) לִהְיוֹת עֵינֶיךָ פְּתֻחוֹת אֶל תְּחִנַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תְּחִנַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לִשְׁמֹעַ אֲלֵיהֶם בְּכֹל קָרְאָם אֵלֶיךָ: (נג) כִּי אַתָּה הִבְדַּלְתָּם לְךָ לְנַחֲלָה מִכֹּל עַמֵּי הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּיַד | מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת אֲבֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם אֲדֹנָי הוי: **(פ)** (נד) וַיְהִי | כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל הוי אֶת כָּל הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח הוי מִכְּרֹעַ עַל בִּרְכָּיו וְכַפָּיו פְּרֻשׂוֹת הַשָּׁמָיִם: (נה) וַיַּעֲמֹד וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר: (נו) בָּרוּךְ הוי אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא נָפַל דָּבָר אֶחָד מִכֹּל דְּבָרוֹ הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

ככל אשר דבר. והיכן דבר, והניח לכם מכל אויביכם (דברים יב י):

(נז) יְהִי הוי אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם אֲבֹתֵינוּ אַל יַעַזְבֵנוּ וְאַל יִטְּשֵׁנוּ: (נח) לְהַטּוֹת לְבָבֵנוּ אֵלָיו לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת אֲבֹתֵינוּ: (נט) וְיִהְיוּ דְבָרַי אֵלֶּה אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי הוי קְרֹבִים אֶל הוי אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וָלָיְלָה לַעֲשׂוֹת | מִשְׁפַּט עַבְדּוֹ וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ:

לעשות משפט עבדו ומשפט עמו. לתבוע עלבונם מיד האויב:

(ס) לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי הוי׳ הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד: (סא) וִהְיֶה לִבַבְכֶם שָׁלֵם עִם הוי׳ אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת בְּחֻקָּיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו כַּיּוֹם הַזֶּה: (סב) וְהַמֶּלֶךְ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ זֹבְחִים זֶבַח לִפְנֵי הוי׳: (סג) וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֶת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר זָבַח לַהוי׳ בָּקָר עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְצֹאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וַיַּחְנְכוּ אֶת בֵּית הוי׳ הַמֶּלֶךְ וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (סד) בַּיּוֹם הַהוּא קִדַּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת תְּוֹךְ הֶחָצֵר אֲשֶׁר לִפְנֵי בֵית הוי׳ כִּי עָשָׂה שָׁם אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַמִּנְחָה וְאֶת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים כִּי מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי הוי׳ קָטֹן מֵהָכִיל אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַמִּנְחָה וְאֶת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים:

את תוך החצר. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה. קדש את רצפת העזרה בקדושת מזבח, להקטיר על הרצפה (זבחים נט א): **כי מזבח הנחשת.** מזבח האבנים שעשה תחת מזבח הנחושת: **קטן מהכיל את העולה ואת המנחה.** שהרבו להביא. אמר לו רבי יוסי: והלא כבר נאמר (לעיל ג ד): אלף עולות יעלה שלמה על המזבח, שעשה משה, וכשאתה מגיע לחשבון אמות ולמנין עולות, זה של אבנים גדול משל משה, שמזבח משה מקום מערכתו אמה על אמה, וזהו היה מקום מערכתו עשרים וארבע על עשרים וארבע, הרי של שלמה חמש מאות שבעים ושש כשל משה (זבחים נט ב). אם כן מהו קידש המלך את תוך החצר, שקבע בו מזבח של אבנים מחובר ברצפה (שם סא): **קטן מהכיל.** בשל משה הוא אומר, כאדם שאומר לחבירו: ננס פלוני ופסול לעבודה (שם נט ב):

(סה) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בָּעֵת הַהִיא | אֶת הֶחָג וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קָהָל גָּדוֹל מִלְּבוֹא חֲמָת | עַד נַחַל מִצְרַיִם לִפְנֵי הוי׳ אֱלֹהֵינוּ שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם:

מלבוא חמת. שהיא בצפונה של ארץ ישראל: **עד נחל מצרים.** שהיא כנגדו בדרומה, באלה מסעי (במדבר לד פסוקים ה ח): **שבעת ימים.** של חינוך: **ושבעת ימים.** חג הסוכות, נמצא שאכלו ושתו ביום הכיפורים (מועד קטן ט א):

(סו) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאָהֳלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל כָּל הַטּוּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה הוי׳ לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ:

לדוד עבדו. להודיע שמחל לו עונותיו, כדאיתא במועד קטן (שם): בשעה שבקש שלמה להכניס הארון לבית קדשי הקדשים, דבקו שערים זה בזה: **ולישראל עמו.** שמחל להם על עון יום הכפורים, ויצתה בת קול ואמרה: כולכם מזומנים לחיי העולם הבא (שם):

נ"ך יומי - יום ששי, א' תמוז
|| ראש חדש ||
מלכים־א פרק ט'

(א) וַיְהִי֙ כְּכַלּ֣וֹת שְׁלֹמֹ֔ה לִבְנ֖וֹת אֶת בֵּ֣ית יְהוָ֑ה וְאֶת בֵּ֣ית הַמֶּ֔לֶךְ וְאֵת֙ כָּל חֶשְׁקֹ֣ שְׁלֹמֹ֔ה
אֲשֶׁ֥ר חָפֵ֖ץ לַֽעֲשׂ֥וֹת: **(פ)** **(ב)** וַיֵּרָ֥א יְהוָ֛ אֶל שְׁלֹמֹ֖ה שֵׁנִ֑ית כַּאֲשֶׁ֣ר נִרְאָ֔ה אֵלָ֖יו בְּגִבְעֽוֹן:
(ג) וַיֹּ֤אמֶר יְהוָה֙ אֵלָ֔יו שָׁמַ֙עְתִּי֙ אֶת תְּפִלָּתְךָ֣ וְאֶת תְּחִנָּתְךָ֔ אֲשֶׁ֥ר הִתְחַנַּ֖נְתָּה לְפָנָ֑י הִקְדַּ֙שְׁתִּי֙
אֶת הַבַּ֣יִת הַזֶּ֔ה אֲשֶׁ֥ר בָּנִ֖יתָה לָשׂ֣וּם שְׁמִ֣י שָׁ֑ם עַד עוֹלָ֔ם וְהָי֥וּ עֵינַ֖י וְלִבִּ֥י שָׁ֖ם כָּל הַיָּמִֽים:

והיו עיני ולבי. תרגום יונתן: ותהי שכנתי שריא ביה אם רעותי מתעבדא. יהא עיני שם, אם לבי וחפצי שם:

(ד) וְאַתָּ֕ה אִם תֵּלֵ֥ךְ לְפָנַ֖י כַּאֲשֶׁ֣ר הָלַ֣ךְ דָּוִ֣ד אָבִ֑יךָ בְּתֹ֥ם לֵבָ֖ב וּבְיֹ֣שֶׁר לַֽעֲשׂ֔וֹת כְּכֹ֖ל אֲשֶׁ֥ר
צִוִּיתִ֛יךָ חֻקַּ֥י וּמִשְׁפָּטַ֖י תִּשְׁמֹֽר: **(ה)** וַהֲקִמֹתִ֞י אֶת כִּסֵּ֣א מַמְלַכְתְּךָ֗ עַל יִשְׂרָאֵל֙ לְעֹלָ֔ם כַּאֲשֶׁ֣ר
דִּבַּ֔רְתִּי עַל דָּוִ֥ד אָבִ֖יךָ לֵאמֹ֑ר לֹֽא יִכָּרֵ֥ת לְךָ֛ אִ֥ישׁ מֵעַ֖ל כִּסֵּ֥א יִשְׂרָאֵֽל: **(ו)** אִם שׁ֣וֹב תָּשֻׁ֔בוּן
אַתֶּ֖ם וּבְנֵיכֶ֑ם מֵאַחֲרַ֙י֙ וְלֹ֣א תִשְׁמְר֔וּ מִצְוֹתַ֖י חֻקֹּתַ֑י אֲשֶׁ֥ר נָתַ֖תִּי לִפְנֵיכֶ֑ם וַהֲלַכְתֶּ֗ם וַעֲבַדְתֶּם֙
אֱלֹהִ֣ים אֲחֵרִ֔ים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶ֖ם לָהֶֽם: **(ז)** וְהִכְרַתִּ֤י אֶת יִשְׂרָאֵל֙ מֵעַ֣ל פְּנֵ֔י הָאֲדָמָ֖ה אֲשֶׁ֣ר
נָתַ֑תִּי לָהֶ֗ם וְאֶת הַבַּ֙יִת֙ אֲשֶׁ֣ר הִקְדַּ֔שְׁתִּי לִשְׁמִ֖י אַשְׁלִ֣ךְ מֵעַ֣ל פָּנָ֑י וְהָיָ֤ה יִשְׂרָאֵל֙ לְמָשָׁ֔ל
וְלִשְׁנִינָ֖ה בְּכָל הָעַמִּֽים:

ואת הבית אשר הקדשתי לשמי. תנאי הוא ביני וביניכם, ואם לא תשמעו, מה נאמר שם (ויקרא כו לא): והשמותי את מקדשיכם: **ולשנינה.** כתרגום: ולשועי, יספרו את הרעות הבאות עליו ויתלעגו בו, כמו (בראשית לז ט): **ויספר, ואשתעי.** ולשון 'שנינה' אף הוא לשון 'דבור', דכתיב (דברים ו ז): ושננתם לבניך:

(ח) וְהַבַּ֥יִת הַזֶּ֖ה יִהְיֶ֣ה עֶלְי֑וֹן כָּל עֹבֵ֣ר עָלָ֔יו יִשֹּׁ֥ם וְשָׁרַ֖ק וְאָמְר֥וּ עַל מֶ֛ה עָשָׂ֥ה יְהוָ֖ כָּ֥כָה
לָאָ֖רֶץ הַזֹּ֥את וְלַבַּ֖יִת הַזֶּֽה:

והבית הזה יהיה עליון. כל זמן שלא חטאתם, ומשתחטאו כל עובר עליו ישום וישרוק. וכן כתוב בדברי הימים (ב ז כא): והבית הזה אשר היה עליון כל עובר עליו וגו'. וכה פתרונו: והבית הזה אשר היה עליון ונורא אף לעובדי כוכבים, כמו שאמר למעלה (ח מא): וגם אל הנכרי אשר לא מעמך וגו', ועכשיו בחרבנו, כל העובר עליו, אף עובד כוכבים, ישום וישרוק, ויאמר כי חטאו של ישראל גורם: **ישום.** יתמה, כמו (ויקרא כו לב): ושממו עליה אויביכם, (איוב יח כ): על יומו נשמו אחרונים: **ושרק.** שופילי"ר בלע"ז, וכן דרך כל הרואה חורבן פתאום, לשרוק:

(ט) וְאָמְר֗וּ עַל֮ אֲשֶׁ֣ר עָזְב֣וּ אֶת יְהוָה֮ אֱלֹהֵיהֶם֒ אֲשֶׁ֣ר הוֹצִ֗יא אֶת אֲבֹתָם֙ מֵאֶ֣רֶץ מִצְרַ֔יִם
וַיַּחֲזִ֖קוּ בֵּאלֹהִ֣ים אֲחֵרִ֑ים (וישתחו) וַיִּשְׁתַּחֲוּ֥ לָהֶ֖ם וַיַּעַבְדֻ֑ם עַל כֵּ֛ן הֵבִ֥יא יְהוָ֖ עֲלֵיהֶ֥ם אֶת
כָּל הָרָעָ֥ה הַזֹּֽאת: **(פ)** **(י)** וַיְהִי֙ מִקְצֵ֣ה עֶשְׂרִ֔ים שָׁנָ֕ה אֲשֶׁ֥ר בָּנָ֖ה שְׁלֹמֹ֑ה אֶת שְׁנֵ֣י הַבָּתִּ֗ים
אֶת בֵּ֤ית יְהוָה֙ וְאֶת בֵּ֣ית הַמֶּ֔לֶךְ:

עשרים שנה. שבע שנים לבית ה', ואת ביתו שלש עשרה שנה, כמו שאמר למעלה:

(יא) חִירָם מֶלֶךְ־צֹר נָשָׂא אֶת שְׁלֹמֹה בַּעֲצֵי אֲרָזִים וּבַעֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבַזָּהָב לְכָל חֶפְצוֹ אָז יִתֵּן הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְחִירָם עֶשְׂרִים עִיר בְּאֶרֶץ הַגָּלִיל:

נשא את שלמה. ענין עמס, כלכל את משאו בדבר זה:

(יב) וַיֵּצֵא חִירָם מִצֹּר לִרְאוֹת אֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר נָתַן לוֹ שְׁלֹמֹה וְלֹא יָשְׁרוּ בְּעֵינָיו:
(יג) וַיֹּאמֶר מָה הֶעָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי אָחִי וַיִּקְרָא לָהֶם אֶרֶץ כָּבוּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
(פ)

ארץ כבול. ארץ כבלים, ארץ טיט, שהרגל משתקע ונכבלת בה:

(יד) וַיִּשְׁלַח חִירָם לַמֶּלֶךְ מֵאָה וְעֶשְׂרִים כִּכַּר זָהָב: **(טו)** וְזֶה דְבַר הַמַּס אֲשֶׁר הֶעֱלָה | הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לִבְנוֹת אֶת בֵּית יְהוָה וְאֶת בֵּיתוֹ וְאֶת הַמִּלּוֹא וְאֵת חוֹמַת יְרוּשָׁלִַם וְאֶת חָצוֹר וְאֶת מְגִדּוֹ וְאֶת גָּזֶר:

וזה דבר המס. מה שמפרש בסוף הענין (פסוק כ): כל העם הנותר וגו', ויעלם שלמה למס עובד, אותו המס היה לבנות בו את כל אלה: **ואת המלוא.** מקום היה בירושלים בעיר דוד, ונקרא מלוא, על שם שמוקף חומה נמוכה, ומלאו לתוכה עפר:

(טז) פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם עָלָה וַיִּלְכֹּד אֶת גֶּזֶר וַיִּשְׂרָפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בָּעִיר הָרֵגַ וַיִּתְּנָהּ שִׁלֻּחִים לְבִתּוֹ אֵשֶׁת שְׁלֹמֹה:

שלוחים. נדוניא. (יח) ואת תדמור במדבר בארץ. אצל הישוב:

(יז) וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת גָּזֶר וְאֶת בֵּית חֹרֹן הַתַּחְתּוֹן: **(יח)** וְאֶת בַּעֲלַת וְאֶת (תמר) תַּדְמֹר בַּמִּדְבָּר בָּאָרֶץ: **(יט)** וְאֵת כָּל עָרֵי הַמִּסְכְּנוֹת אֲשֶׁר הָיוּ לִשְׁלֹמֹה וְאֵת עָרֵי הָרֶכֶב וְאֵת עָרֵי הַפָּרָשִׁים וְאֵת | חֶשֶׁק שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חָשַׁק לִבְנוֹת בִּירוּשָׁלַם וּבַלְּבָנוֹן וּבְכֹל אֶרֶץ מֶמְשַׁלְתּוֹ:

ערי המסכנות. קרוי בית אוצריא:

(כ) כָּל הָעָם הַנּוֹתָר מִן הָאֱמֹרִי הַחִתִּי הַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה:
(כא) בְּנֵיהֶם אֲשֶׁר נוֹתְרוּ אַחֲרֵיהֶם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַחֲרִימָם וַיַּעֲלֵם שְׁלֹמֹה לְמַס עֹבֵד עַד הַיּוֹם הַזֶּה: **(כב)** וּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא נָתַן שְׁלֹמֹה עֶבֶד כִּי הֵם אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה וַעֲבָדָיו וְשָׂרָיו וְשָׁלִשָׁיו וְשָׂרֵי רִכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו: **(ס)** **(כג)** אֵלֶּה | שָׂרֵי הַנִּצָּבִים אֲשֶׁר עַל הַמְּלָאכָה לִשְׁלֹמֹה חֲמִשִּׁים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת הָרֹדִים בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה:

שרי הנצבים. ממונים על הממונים: **חמשים וחמש מאות.** שלש מאות מהם היו גרים הממונים על שבעים אלף נושא סבל ושמונים אלף חוצב בהר, ושלשת אלפים ושלש מאות הרודים בעם, שאמר למעלה (ה ל): לבד משרי הנצבים לשלמה וגו' שלשת אלפים ושלש מאות. ובדברי הימים (ב ב טז) הוא אומר: שש מאות, אלו שלש מאות שחסר שם, מנה כאן, שהיו ממונים על כולן, ומאתים וחמשים הנותרים, היו ישראל, ממונים על שאר עושי המלאכה. ובדברי הימים (ב ח י) מנאן לעצמן: ואלה שרי הנצבים לשלמה חמשים ומאתים הרדים בעם, עושי המלאכה:

(כד) אָךְ בַּת פַּרְעֹה עָלְתָה מֵעִיר דָּוִד אֶל בֵּיתָהּ אֲשֶׁר בָּנָה לָהּ אָז בָּנָה אֶת הַמִּלּוֹא:

אך בת פרעה. שהיתה מתחלה בעיר דוד, כמה שנאמר בראש הספר (ג א): ויביאה אל עיר דוד: **עלתה מעיר דוד וגו'.** ובדברי הימים (ב ח יא) מפרש: כי אמר לא תשב אשה לי בעיר דוד כי קדש המה אשר באה אליהם ארון ה': **אז בנה.** שלמה: **את המלוא.** לבנות לתוכו בתים, לעבדיה ולשפחותיה, וזה שהוכיחו ירבעם (לקמן יא כז): אביך הניחו פרוץ לעולי רגלים, ואתה בנית אותו לעשות אנגריא לבת פרעה (סנהדרין קא ב), וזהו 'אך' האמור כאן, אך בזו העוה שלמה, שבנה לה את המלוא, כך שמעתי. ואני אומר, אך בת פרעה וגו', כלומר הערים האמורות למעלה, הוצרך לבנות למסכנות לרכב ולפרשים ולגדולה, אך את המלוא, לא היה בונה לשום גדולה, כי אביו הניחו לפרוש בו עולי רגלים אהלים, אלא שבת פרעה עלתה אל ביתה, והמלוא סמוך לאותו בית, אז בנה את המלוא:

(כה) וְהֶעֱלָה שְׁלֹמֹה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה עֹלוֹת וּשְׁלָמִים עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בָּנָה לַיהוָה וְהַקְטֵר אִתּוֹ אֲשֶׁר לִפְנֵי יהוה וְשִׁלֵּם אֶת הַבָּיִת:

על המזבח. של בית עולמים: **והקטיר אתו.** ואותו מזבח הקטורת אשר לפני ה' לקטרת הסמים:

(כו) וְאָנִי עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעָצְיוֹן גֶּבֶר אֲשֶׁר אֵת אֱלוֹת עַל שְׂפַת יַם סוּף בְּאֶרֶץ אֱדוֹם:

ואני. אניה:

(כז) וַיִּשְׁלַח חִירָם בָּאֳנִי אֶת עֲבָדָיו אַנְשֵׁי אֳנִיּוֹת יֹדְעֵי הַיָּם עִם עַבְדֵי שְׁלֹמֹה: **(כח)** וַיָּבֹאוּ אוֹפִירָה וַיִּקְחוּ מִשָּׁם זָהָב אַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים כִּכָּר וַיָּבִאוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה: **(פ)**

נ"ך יומי - שבת־קדש פרשת קרח, ב' תמוז

מלכים־א פרק י׳

(א) וּמַלְכַּת שְׁבָא שָׁמְעַת אֶת שֵׁמַע שְׁלֹמֹה לְשֵׁם יְהוָה וַתָּבֹא לְנַסֹּתוֹ בְּחִידוֹת: **(ב)** וַתָּבֹא יְרוּשָׁלַ͏ִם בְּחַיִל כָּבֵד מְאֹד גְּמַלִּים נֹשְׂאִים בְּשָׂמִים וְזָהָב רַב מְאֹד וְאֶבֶן יְקָרָה וַתָּבֹא אֶל שְׁלֹמֹה וַתְּדַבֵּר אֵלָיו אֶת כָּל אֲשֶׁר הָיָה עִם לִבָּהּ: **(ג)** וַיַּגֶּד לָהּ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל דְּבָרֶיהָ לֹא הָיָה דָבָר נֶעְלָם מִן הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא הִגִּיד לָהּ: **(ד)** וַתֵּרֶא מַלְכַּת שְׁבָא אֶת כָּל חָכְמַת שְׁלֹמֹה וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה: **(ה)** וּמַאֲכַל שֻׁלְחָנוֹ וּמוֹשַׁב עֲבָדָיו וּמַעֲמַד (משרתו) מְשָׁרְתָיו וּמַלְבֻּשֵׁיהֶם וּמַשְׁקָיו וְעֹלָתוֹ אֲשֶׁר יַעֲלֶה בֵּית יְהוָה וְלֹא הָיָה בָהּ עוֹד רוּחַ:

ועולתו אשר יעלה בית ה'. דרך מבוא שהכין מביתו לבית המקדש, שהיה עולה בו לבית ה':

(ו) וַתֹּאמֶר אֶל הַמֶּלֶךְ אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּאַרְצִי עַל דְּבָרֶיךָ וְעַל חָכְמָתֶךָ: **(ז)** וְלֹא הֶאֱמַנְתִּי לַדְּבָרִים עַד אֲשֶׁר בָּאתִי וַתִּרְאֶינָה עֵינַי וְהִנֵּה לֹא הֻגַּד לִי הַחֲצִי הוֹסָפְתָּ חָכְמָה וָטוֹב אֶל הַשְּׁמוּעָה אֲשֶׁר שָׁמָעְתִּי: **(ח)** אַשְׁרֵי אֲנָשֶׁיךָ אַשְׁרֵי עֲבָדֶיךָ אֵלֶּה הָעֹמְדִים לְפָנֶיךָ תָּמִיד הַשֹּׁמְעִים אֶת חָכְמָתֶךָ: **(ט)** יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרוּךְ אֲשֶׁר חָפֵץ בְּךָ לְתִתְּךָ עַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבַת יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל לְעֹלָם וַיְשִׂימְךָ לְמֶלֶךְ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וּצְדָקָה: **(י)** וַתִּתֵּן לַמֶּלֶךְ מֵאָה וְעֶשְׂרִים | כִּכַּר זָהָב וּבְשָׂמִים הַרְבֵּה מְאֹד וְאֶבֶן יְקָרָה לֹא בָאָ כַבֹּשֶׂם הַהוּא עוֹד לָרֹב אֲשֶׁר נָתְנָה מַלְכַּת שְׁבָא לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה: **(יא)** וְגַם אֳנִי חִירָם אֲשֶׁר נָשְׂאָ זָהָב מֵאוֹפִיר הֵבִיא מֵאֹפִיר עֲצֵי אַלְמֻגִּים הַרְבֵּה מְאֹד וְאֶבֶן יְקָרָה:

עצי אלמוגים. קוריי"ל בלע"ז:

(יב) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ אֶת עֲצֵי הָאַלְמֻגִּים מִסְעָד לְבֵית הוי׳ וּלְבֵית הַמֶּלֶךְ וְכִנֹּרוֹת וּנְבָלִים לַשָּׁרִים לֹא בָא כֵּן עֲצֵי אַלְמֻגִּים וְלֹא נִרְאָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

מסעד לבית ה'. ובדברי הימים (ב ט יא) כתיב: מסלות לבית ה', לכך אני אומר, המסעד הזה לשון רצפה: **לשרים.** לבני לוי:

(יג) וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה נָתַן לְמַלְכַּת שְׁבָא אֶת כָּל חֶפְצָהּ אֲשֶׁר שָׁאָלָה מִלְּבַד אֲשֶׁר נָתַן לָהּ כְּיַד הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַתֵּפֶן וַתֵּלֶךְ לְאַרְצָהּ הִיא וַעֲבָדֶיהָ: **(ס)**

נתן למלכת שבא. נתינה זו אינה אלא לימוד חכמה: **כל חפצה.** (בא אליה ונולד ממנה נבוכדנצר, והחריב הבית שעמד ארבע מאות ועשר שנים בחלק כל שנים עשר שבטים, מהאר"י ז"ל) מלבד אשר נתן לה מתנות ומגדנות המצויין כאן ואינם מצויין במקומה:

(יד) וַיְהִי מִשְׁקַל הַזָּהָב אֲשֶׁר בָּא לִשְׁלֹמֹה בְּשָׁנָה אַחַת שֵׁשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים וָשֵׁשׁ כִּכַּר זָהָב:

שש מאות ששים ושש. חירם נתן לו מאה ועשרים, ומלכת שבא מאה ועשרים, ואני תרשיש הביאה מאופיר ארבע מאות ועשרים, הרי שש מאות ושישים, והששה לא ידעתי מאין. ובדברי הימים (ב ח יח) כתיב: שהביאו מאופיר ארבע מאות וחמשים, ואין מונה שם

מאה ועשרים של חירם, ויש לתקן המקרא, שהשלשים היתירים היו מן הק"ך של חירם, שהרי עבדי חירם היו שם עם עבדיו:

(טו) לְבַד֙ מֵאַנְשֵׁ֣י הַתָּרִ֔ים וּמִסְחַ֖ר הָרֹכְלִ֑ים וְכָל֙ מַלְכֵ֣י הָעֲרָ֔ב וּפַחֲוֹ֖ת הָאָֽרֶץ׃

לבד מאנשי התרים. שהיו מביאים לו הסוחרים התרים בארץ לסחורה: **הרוכלים.** מוכרי בשמים, ומוליכין אותם מעיר לעיר: **וכל מלכי הערב.** תרגם יונתן: וכל מלכי סומכותא, לשון ערובה, המלכים שהיו בערובתן וסומכין עליו, גאראנטיא"ה בלע"ז:

(טז) וַיַּ֤עַשׂ הַמֶּ֙לֶךְ֙ שְׁלֹמֹ֔ה מָאתַ֖יִם צִנָּ֣ה זָהָ֑ב שָׁח֗וּט שֵׁ֚שׁ מֵא֣וֹת זָהָ֔ב יַעֲלֶ֖ה עַל֙ הַצִּנָּ֣ה הָאֶחָֽת׃

צנה. מקפת את האדם משלשה רוחותיו, והוא שאמר בספר תהלים (ה יג): כצנה רצון תעטרנו: **שש מאות זהב.** והוא שש מנים, שהזהב הוא הדינר:

(יז) וּשְׁלֹ֣שׁ מֵא֔וֹת מָגִנִּ֖ים זָהָ֣ב שָׁח֑וּט שְׁלֹ֣שֶׁת מָנִ֗ים זָהָב֙ יַעֲלֶ֣ה עַל֙ הַמָּגֵ֣ן הָאֶחָ֔ת וַיִּתְּנֵ֖ם הַמֶּ֣לֶךְ בֵּית־יַ֣עַר הַלְּבָנ֑וֹן (פ)

זהב שחוט. הוא רך ונוח להרקע:

(יח) וַיַּ֤עַשׂ הַמֶּ֙לֶךְ֙ כִּסֵּ֣א שֵׁ֔ן גָּד֖וֹל וַיְצַפֵּ֥הוּ זָהָ֖ב מוּפָֽז׃

זהב מופז. מבהיק כמרגלית:

(יט) שֵׁ֣שׁ מַעֲל֗וֹת לַכִּסֵּה֙ וְרֹ֣אשׁ עֹ֔גֶל לַכִּסֵּ֖ה מֵאֲחֹרָ֑יו וְיָדֹ֤ת מֶזֶה֙ וּמֶזֶ֔ה אֶל֙ מְק֣וֹם הַשָּׁ֔בֶת וּשְׁנַ֥יִם אֲרָיוֹ֖ת עֹמְדִ֥ים אֵצֶ֖ל הַיָּדֹֽת׃

שש מעלות. מדרגות לעלות בו, וראש הכסא היה עגול, מקום מושב המלך: **מאחריו.** תיקון הכסא היה רחב, והמעלות היו לצד פניו, ולצד רחבה לצד אחריו היה המושב גבוה מן הכסא מקום עגול: **וידות מזה ומזה.** לסמוך זרועותיו עליהם, כמין מקלות זהב מפאה לפאה, פשוטין לימין ולשמאל: **ושנים אריות.** של זהב, וכל צורת הכסא מפורשת באגדת מגילת אסתר (אסתר רבה טו יב. ילקוט שמעוני רמז תתרמו):

(כ) וּשְׁנֵ֣ים עָשָׂ֔ר אֲרָיִ֖ים עֹמְדִ֣ים שָׁ֑ם עַ֚ל שֵׁ֣שׁ הַמַּעֲל֔וֹת מִזֶּ֖ה וּמִזֶּ֑ה לֹ֣א נַעֲשָׂ֔ה כֵּ֖ן לְכָל־מַמְלָכֽוֹת׃ (כא) וְכֹל֙ כְּלֵ֣י מַשְׁקֵ֔ה הַמֶּ֖לֶךְ שְׁלֹמֹ֑ה זָהָ֔ב וְכֹל֙ כְּלֵ֣י בֵית־יַ֔עַר הַלְּבָנ֖וֹן זָהָ֣ב סָגֽוּר אֵ֥ין כֶּ֖סֶף לֹ֣א נֶחְשָׁ֑ב בִּימֵ֥י שְׁלֹמֹ֖ה לִמְאוּמָֽה׃

אין כסף לא נחשב. אין כסף באחד מהם, כי לא נחשב:

(כב) כִּ֣י אֳנִ֤י תַרְשִׁישׁ֙ לַמֶּ֣לֶךְ֔ בַּיָּ֖ם עִם־אֳנִ֣י חִירָ֑ם אַחַ֤ת לְשָׁלֹשׁ֙ שָׁנִ֔ים תָּב֥וֹא | אֳנִ֖י תַּרְשִׁ֥ישׁ נֹשְׂאֵ֖ת זָהָ֣ב וָכֶ֑סֶף שֶׁ֥נְהַבִּ֛ים וְקֹפִ֖ים וְתֻכִּיִּֽים׃

אני תרשיש. (תרגום:) ספינת אפריקא: **שנהבים וקפים ותוכיים.** (תרגום:) שן דפיל וקופין וטוסין:

(כג) וַיִּגְדַּ֤ל הַמֶּ֙לֶךְ֙ שְׁלֹמֹ֔ה מִכֹּ֖ל מַלְכֵ֣י הָאָ֑רֶץ לְעֹ֖שֶׁר וּלְחָכְמָֽה׃ (כד) וְכָל֙ הָאָ֔רֶץ מְבַקְשִׁ֖ים אֶת־פְּנֵ֣י שְׁלֹמֹ֑ה לִשְׁמֹ֗עַ אֶת֙ חָכְמָתֹ֔ו אֲשֶׁ֥ר נָתַ֖ן אֱלֹהִ֥ים בִּלְבֹּֽו׃ (כה) וְהֵ֣מָּה מְבִאִ֗ים אִ֚ישׁ מִנְחָתֹ֔ו כְּלֵ֥י כֶ֖סֶף וּכְלֵ֣י זָהָ֑ב וּשְׂלָמוֹת֙ וְנֶ֣שֶׁק וּבְשָׂמִ֔ים סוּסִ֖ים וּפְרָדִ֑ים דְּבַר־שָׁנָ֖ה בְּשָׁנָֽה׃ (ס)

ונשק. כלי זיין:

(כו) וַיֵּאָסֹף שְׁלֹמֹה֮ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וַיְהִי לוֹ אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת֒ רֶ֣כֶב וּשְׁנֵים עָשָׂר אֶ֔לֶף פָּרָשִׁים וַיַּנִּחֵם֙ בְּעָרֵ֣י הָרֶ֔כֶב וְעִם הַמֶּ֖לֶךְ בִּירוּשָׁלָֽם׃

אלף וארבע מאות רכב. ובדברי הימים (ב א יד) כתוב: **אלף ושבע מאות.** ואומר אני, אלף וארבע מאות בערי הרכב היו, והשלש מאות עם המלך בירושלים, וכך פירושו בדברי הימים: **וינחם בערי הרכב, ועם המלך היה עוד רכב אחד בירושלים.** וכאן כך פירושו: וינחם בערי הרכב, ועם המלך היו מקצתן בירושלים: **וינחם.** וינהלם:

(כז) וַיִּתֵּ֤ן הַמֶּלֶךְ֙ אֶת הַכֶּ֔סֶף בִּירוּשָׁלַ֖͏ִם כָּאֲבָנִ֑ים וְאֶת הָאֲרָזִ֣ים נָתַ֔ן כַּשִּׁקְמִ֖ים אֲשֶׁ֥ר בַּשְּׁפֵלָֽה לָרֹֽב׃

כאבנים. ולמעלה (פסוק כא) הוא אומר 'למאומה'. רבותינו פירשו (סנהדרין כא ב): כאן קודם שנשא שלמה את בת פרעה, כאן לאחר שנשא שלמה את בת פרעה:

(כח) וּמוֹצָ֣א הַסּוּסִ֔ים אֲשֶׁ֖ר לִשְׁלֹמֹ֑ה מִמִּצְרַ֣יִם וּמִקְוֵ֔ה סֹחֲרֵ֖י הַמֶּ֥לֶךְ יִקְחוּ֙ מִקְוֵ֔ה בִּמְחִֽיר׃

ומוצא הסוסים אשר לשלמה. היה ממצרים: **ומקוה.** אסיפת סוחרי הסוסים במצרים, סוחרי המלך שלמה היו קונין אותם במחיר ממצרים מן המלך, שלא יוציא אדם סוס משם, אלא על ידם, כך שמעתי. ולכך נקוד על 'ומקוה' טעם זק"ף גדו"ל, ללמוד שהתיבה עומדת בעצמה, ואינה דבוקה לאחריה:

(כט) וְתַעֲלֶ֣ה וַתֵּצֵ֗א מֶרְכָּבָה֙ מִמִּצְרַ֔יִם בְּשֵׁ֥שׁ מֵא֖וֹת כֶּ֑סֶף וְסוּס֙ בַּחֲמִשִּׁ֣ים וּמֵאָ֔ה וְכֵ֖ן לְכָל מַלְכֵ֣י הַחִתִּ֑ים וּלְמַלְכֵ֥י אֲרָ֖ם בְּיָדָ֥ם יֹצֵֽאוּ׃ **(פ)**

וסוס בחמשים ומאה. למדנו שהמרכבה בארבע סוסים, וכן בדמים הללו לכל מלכי החתים ולמלכי ארם: **בידם.** של סוחרי שלמה, יוצאים ממצרים:

פרק משנה שבועי

סנהדרין פרק י"א || סיום

א. אֵלּוּ הֵן הַנֶּחֱנָקִין, הַמַּכֶּה אָבִיו וְאִמּוֹ, וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וְזָקֵן מַמְרֵא עַל פִּי בֵּית דִּין, וּנְבִיא הַשֶּׁקֶר, וְהַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְהַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ, וְזוֹמְמֵי בַת כֹּהֵן וּבוֹעֲלָהּ. הַמַּכֶּה אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָהֶן חַבּוּרָה. זֶה חֹמֶר בַּמְקַלֵּל מִבַּמַּכֶּה, שֶׁהַמְקַלֵּל לְאַחַר מִיתָה חַיָּב, וְהַמַּכֶּה לְאַחַר מִיתָה פָּטוּר. הַגּוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּכְנִיסֶנּוּ לִרְשׁוּתוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁיַּכְנִיסֶנּוּ לִרְשׁוּתוֹ וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כד) וְהִתְעַמֶּר בּוֹ וּמְכָרוֹ. הַגּוֹנֵב אֶת בְּנוֹ, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. גָּנַב מִי שֶׁחָצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין, רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין:

ר"ע מברטנורה

אֵלּוּ הֵן הַנֶּחֱנָקִין. מַמְרֵא עַל פִּי בֵּית דִּין. שֶׁמְּסָרֵב עַל דִּבְרֵי בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּלְשְׁכַּת הַגָּזִית: **וְזוֹמְמֵי בַת כֹּהֵן.** אַף עַל פִּי שֶׁהֵם בָּאִים לְחַיְּבָהּ שְׂרֵפָה, אֵין נִדּוֹנִים אֶלָּא בַּמִּיתָה שֶׁהָיוּ מְחַיְּבִים אֶת בּוֹעֲלָהּ שֶׁהוּא בְּחֶנֶק, כִּשְׁאָר הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ, דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא כא) הִיא בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף, הִיא וְלֹא בוֹעֲלָהּ. וְזוֹמְמֶיהָ יָלְפִינַן מִכַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו, וְלֹא לַאֲחוֹתוֹ: **וּבוֹעֲלָהּ.** לְבַת כֹּהֵן כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה. אֲבָל אֲרוּסָה, הִיא וּבוֹעֲלָהּ בִּסְקִילָה: **שֶׁהַמְקַלֵּל לְאַחַר מִיתָה חַיָּב.** דִּכְתִיב (שָׁם כ) אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל, וּקְרָא יִתֵּרָא הוּא לְרַבּוֹת לְאַחַר מִיתָה: **וְהַמַּכֶּה לְאַחַר מִיתָה פָּטוּר.** דְּהָא לֹא מִחַיַּב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ חַבּוּרָה, וְאֵין חַבּוּרָה לְאַחַר מִיתָה: **עַד שֶׁיַּכְנִיסֶנּוּ לִרְשׁוּתוֹ.** דִּכְתִיב (שְׁמוֹת כא) וְנִמְצָא בְיָדוֹ, וְאֵין יָדוֹ אֶלָּא רְשׁוּתוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בְּמִדְבַּר כא) וַיִּקַּח אֶת כָּל אַרְצוֹ מִיָּדוֹ: **וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ.** תַּשְׁמִישׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה. וְתַנָּא קַמָּא מְחַיֵּב אֲפִלּוּ בְּתַשְׁמִישׁ שֶׁהוּא פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה. וְהֲלָכָה כְּתַנָּא קַמָּא: **הַגּוֹנֵב אֶת בְּנוֹ.** טַעֲמַיְהוּ דְּרַבָּנָן דִּפְטָרֵי, דִּכְתִיב וְנִמְצָא בְיָדוֹ, וּקְרָא יִתֵּרָא הוּא, דְּהָא כְּתִיב (דְּבָרִים כד) כִּי יִמָּצֵא אִישׁ, אֶלָּא לְמִדְרַשׁ מִנַּיִן פְּרָט לָזֶה שֶׁהוּא מָצוּי. וְהֲלָכָה כַּחֲכָמִים: **רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב.** דִּכְתִיב (שָׁם) מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵאֶחָיו לְמִעוּטֵי עֲבָדִים, מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִי כָּתַב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָוָה מְמַעֲטִינַן מִי שֶׁחָצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין, הַשְׁתָּא דִּכְתִיב מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מְעוּטָא אַחֲרִינָא, וְאֵין מְעוּט אַחַר מְעוּט אֶלָּא לְרַבּוֹת. וְרַבָּנָן סָבְרֵי, מֵאֶחָיו לָאו לְמִעוּטֵי עֲבָדִים, דְּהָא אַחִים הֵם בַּמִּצְוֹת, אֶלָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִעוּטֵי עֲבָדִים, מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִעוּטֵי מִי שֶׁחָצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

ב. זָקֵן מַמְרֵא עַל פִּי בֵּית דִּין, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יז) כִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ דָבָר לַמִּשְׁפָּט וְגוֹ'. שִׁלְשָׁה בָתֵּי דִינִין הָיוּ שָׁם, אֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת, וְאֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הָעֲזָרָה, וְאֶחָד יוֹשֵׁב בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית. בָּאִים לָזֶה שֶׁעַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת, וְאוֹמֵר, כָּךְ דָּרַשְׁתִּי וְכָךְ דָּרְשׁוּ חֲבֵרָי, כָּךְ לִמַּדְתִּי וְכָךְ לִמְּדוּ חֲבֵרָי. אִם שָׁמְעוּ, אוֹמְרִים לָהֶם. וְאִם לָאו, בָּאִין לָהֶם לְאוֹתָן שֶׁעַל פֶּתַח הָעֲזָרָה, וְאוֹמֵר, כָּךְ דָּרַשְׁתִּי וְכָךְ דָּרְשׁוּ חֲבֵרָי, כָּךְ לִמַּדְתִּי וְכָךְ לִמְּדוּ חֲבֵרָי. אִם שָׁמְעוּ, אוֹמְרִים לָהֶם. וְאִם לָאו, אֵלּוּ וָאֵלּוּ בָּאִים לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּלְשְׁכַּת הַגָּזִית, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצֵאת תּוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר

ה'. חָזַר לְעִירוֹ וְשָׁנָה וְלִמֵּד כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיָה לָמֵד, פָּטוּר. וְאִם הוֹרָה לַעֲשׂוֹת, חַיָּב, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְזָדוֹן, אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיּוֹרֶה לַעֲשׂוֹת. תַּלְמִיד שֶׁהוֹרָה לַעֲשׂוֹת, פָּטוּר, נִמְצָא חֲמוֹרוֹ קָלוֹ:

ר"ע מברטנורה

שְׁלשָׁה בָּתֵּי דִינִין הָיוּ שָׁם. בִּירוּשָׁלַיִם, דִּמְשְׁתַּעֵי בָּהּ קְרָא וְקַמְּתָ וְעָלִיתָ: **אֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת.** הוּא שַׁעַר מִזְרָחִי שֶׁלִּפְנִים מִן הַחֵיל, לִפְנֵי עֶזְרַת נָשִׁים: **וְאֶחָד יוֹשֵׁב.** לְמַעְלָה הֵימֶנּוּ, כְּשֶׁעָבְרוּ עֶזְרַת נָשִׁים וּבָאִים לְפֶתַח עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל: **וְאֶחָד יוֹשֵׁב בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית.** שֶׁהִיא בְּנוּיָה בְּתוֹךְ הָעֲזָרָה חֶצְיָהּ בַּקֹּדֶשׁ וְחֶצְיָהּ בַּחֹל: **בָּאִים לָזֶה שָׁעַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת.** זָקֵן זֶה שֶׁהוֹרָה בְּעִירוֹ וְנֶחְלְקוּ בֵּית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ עָלָיו וְהִזְקִיקָן הַכָּתוּב לַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם, בָּאִים הוּא וּבֵית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ לָזֶה בֵּית דִּין שֶׁעַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת, שֶׁהֲרֵי בּוֹ פּוֹגְעִים תְּחִלָּה: **תַּלְמִיד שֶׁהוֹרָה לַעֲשׂוֹת.** תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְנֶחֱלַק עַל בֵּית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ וּבָאוּ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל וְשָׁאֲלוּ וְחָזַר לְעִירוֹ וְהוֹרָה כְּבַתְּחִלָּה, פָּטוּר, שֶׁאֵין לָהֶם לִסְמֹךְ עַל הוֹרָאָתוֹ, וְהַתּוֹרָה לֹא חִיְּבָה אֶלָּא מָפְלָא וּמֻמְחֶה לְבֵית דִּין, כִּדְיָלְפִינַן מִכִּי יִפָּלֵא מִמְּךָ, בַּמֻּפְלָא שֶׁבְּבֵית דִּין הַכָּתוּב מְדַבֵּר: **נִמְצָא חֲמוֹרוֹ קָלוֹ.** חֹמֶר הָעֲבֵרָה שֶׁעָבַר וְהוֹרָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה מוּסָף עַל הַהַמְרָאָה שֶׁהִמְרָה עַל פִּי בֵּית דִּין, הֵיא נַעֲשֵׂית לוֹ קָלָא לְפָטְרוֹ מִן הַמִּיתָה, שֶׁאִם הָיָה זָקֵן שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְהִמְרָה עַל פִּי בֵּית דִּין הָיָה חַיָּב מִיתָה:

ג. חֹמֶר בְּדִבְרֵי סוֹפְרִים מִבְּדִבְרֵי תוֹרָה, הָאוֹמֵר אֵין תְּפִלִּין, כְּדֵי לַעֲבֹר עַל דִּבְרֵי תוֹרָה, פָּטוּר. חֲמִשָּׁה טוֹטָפוֹת, לְהוֹסִיף עַל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, חַיָּב:

ר"ע מברטנורה

הָאוֹמֵר אֵין תְּפִלִּין וְכוּ' פָּטוּר. שֶׁאֵין זוֹ הוֹרָאָה. דְּזֵיל קְרֵי בֵּי רַב הוּא: **חֲמִשָּׁה טוֹטָפוֹת.** יֵשׁ הוֹרָאָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין דָּבָר זֶה אֶלָּא לְהוֹסִיף עַל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, חַיָּב, שֶׁבִּמְדְרַשׁ סוֹפְרִים [לְטַטָּפוֹת לְטַטָּפֶת] לְטוֹטָפוֹת כְּתִיב, הֲרֵי כָּאן אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת:

ד. אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ לֹא בְּבֵית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ וְלֹא בְּבֵית דִּין שֶׁבְּיַבְנֶה, אֶלָּא מַעֲלִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, וּמְשַׁמְּרִין אוֹתוֹ עַד הָרֶגֶל וּמְמִיתִין אוֹתוֹ בָּרֶגֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז) וְכָל הָעָם יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ וְלֹא יְזִידוּן עוֹד, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין מְעַנִּין אֶת דִּינוֹ שֶׁל זֶה, אֶלָּא מְמִיתִין אוֹתוֹ מִיָּד, וְכוֹתְבִין וְשׁוֹלְחִין שְׁלוּחִים בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי נִתְחַיֵּב מִיתָה בְּבֵית דִּין:

ר"ע מברטנורה

וְלֹא בְּבֵית דִּין שֶׁבְּיַבְנֶה. שָׁאֲלוּ לְבֵית דִּין שֶׁבִּלְשְׁכַּת הַגָּזִית וְאָמְרוּ לוֹ, וְחָזַר לְעִירוֹ וְשָׁהָה שָׁם יָמִים רַבִּים עַד שֶׁגָּלְתָה סַנְהֶדְרֵי גְדוֹלָה לְיַבְנֶה וְאַחַר כָּךְ הוֹרָה כְּבַתְּחִלָּה, אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ בְּיַבְנֶה, אַף עַל פִּי שֶׁסַּנְהֶדְרֵי גְדוֹלָה שָׁם, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הַבַּיִת קַיָּם, כֵּיוָן שֶׁסַּנְהֶדְרֵי גְדוֹלָה אֵינָהּ יוֹשֶׁבֶת בִּמְקוֹמָהּ בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית:

ה. נְבִיא הַשֶּׁקֶר הַמִּתְנַבֵּא עַל מַה שֶּׁלֹּא שָׁמַע וּמַה שֶּׁלֹּא נֶאֱמַר לוֹ, מִיתָתוֹ בִּידֵי אָדָם. אֲבָל הַכּוֹבֵשׁ אֶת נְבוּאָתוֹ, וְהַמְוַתֵּר עַל דִּבְרֵי נָבִיא, וְנָבִיא שֶׁעָבַר עַל דִּבְרֵי עַצְמוֹ, מִיתָתוֹ בִּידֵי שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יח) אָנֹכִי אֶדְרֹשׁ מֵעִמּוֹ:

ר"ע מברטנורה

מַה שֶּׁלֹּא שָׁמַע. מַה שֶּׁלֹּא נֶאֱמַר בִּנְבוּאָה לְשׁוּם נָבִיא בָּעוֹלָם. וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר לַחֲבֵרוֹ וְלֹא לוֹ, וּשְׁמָעָהּ מִפִּי חֲבֵרוֹ וּבָא וְאָמַר שֶׁנֶּאֱמְרָה לוֹ, שְׁנֵי אֵלּוּ נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר הֵם וּמִיתָתָן בְּחֶנֶק. דִּכְתִיב (דְּבָרִים יח) אַךְ הַנָּבִיא אֲשֶׁר יָזִיד לְדַבֵּר דָּבָר בִּשְׁמִי, זֶה הַמִּתְנַבֵּא מַה שֶּׁלֹּא שָׁמַע מֵעוֹלָם. אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו, הָא לַחֲבֵרוֹ צִוִּיתִי, זֶה הַמִּתְנַבֵּא מַה שֶּׁלֹּא נֶאֱמַר לוֹ וְנֶאֱמַר לַחֲבֵרוֹ. וּכְתִיב וּמֵת הַנָּבִיא הַהוּא, וְכָל מִיתָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה סְתָם אֵינָהּ אֶלָּא חֶנֶק: **מִיתָתָן בִּידֵי שָׁמַיִם.** דִּכְתִיב (שָׁם) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע אֶל דְּבָרַי, קָרֵי בֵיהּ לֹא יִשְׁמַע, וּקְרִי בֵיהּ לֹא יַשְׁמִיעַ, וּקְרִי בֵיהּ לֹא יִשְׁמַע הוּא עַצְמוֹ אֶל דְּבָרַי, הֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן בַּכְּלָל. וּכְתִיב (שָׁם) אָנֹכִי אֶדְרֹשׁ מֵעִמּוֹ, בִּידֵי שָׁמַיִם:

ו. הַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה וְאוֹמֵר, כָּךְ אָמְרָה עֲבוֹדָה זָרָה, אֲפִלּוּ כִּוֵּן אֶת הַהֲלָכָה, לְטַמֵּא אֶת הַטָּמֵא וּלְטַהֵר אֶת הַטָּהוֹר. הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ, כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל לַנִּשּׂוּאִין אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה, הַבָּא עָלֶיהָ הֲרֵי זֶה בְּחֶנֶק. וְזוֹמְמֵי בַת כֹּהֵן וּבוֹעֲלָהּ, שֶׁכָּל הַזּוֹמְמִין מַקְדִּימִין לְאוֹתָהּ מִיתָה, חוּץ מִזּוֹמְמֵי בַת כֹּהֵן וּבוֹעֲלָהּ:

ר"ע מברטנורה

לִרְשׁוּת הַבַּעַל. כְּגוֹן שֶׁמָּסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל וַעֲדַיִן הִיא בַּדֶּרֶךְ, תּוּ לֹא קָרֵינָא בָּהּ בֵּית אָבִיהָ: **לְאוֹתָהּ מִיתָה.** שֶׁהָיוּ מְחַיְּבִין אֶת הַנִּדּוֹן: **וּבוֹעֲלָהּ.** כְּלוֹמַר, וְכָל הַבּוֹעֲלִים נִדּוֹנִים כְּמִיתַת הַנִּבְעֶלֶת, חוּץ מִבּוֹעֵל בַּת כֹּהֵן, שֶׁהִיא בִּשְׂרָפָה וְהוּא בְּחֶנֶק:

***

מאמר שבועי בספרי מו"ר שליט"א

תיקון חוש הראיה בחדש תמוז

מבין שנים עשר חושי הנפש שהקבלה מלמדת אותנו עליהם, החוש השייך לחודש תמוז הינו **חוש הראיה.** חוש הראיה הוא הראשון מבין י"ב חושי הנפש (אחרי חושי ה׳דיבור׳, ה׳עיון׳ וה׳הילוך׳) המוכר לנו כאחד מחמשת חושי הגוף. אכן, מדובר בחוש הפיזי הראשי והחזק ביותר שלנו, ההולם אותנו בכל רגע בשפע אדיר של נתונים על סביבתנו.

ברם, בדברנו על חוש הראיה כחוש נפש, אין אנו עוסקים רק ביכולת הקליטה החזותית שלנו אלא במשהו עמוק הרבה יותר: האופן בו אנו מסתכלים על המציאות ומתייחסים למה שאנו רואים. למעשה, חלק גדול מפיתוח חוש הראיה הנפשי כרוך במיעוט חוש הראיה הפיזי, בסיגול היכולת לא להסתכל על חיצוניות הדברים אלא לפתח ראיה החודרת אל מבעד לפני השטח.

מראיית הגוף לראיית הנשמה

ההדרכה הבסיסית ביותר בתורה בכל הנוגע לחוש הראיה מקופלת בפסוק הנודע "ולא תתורו אחרי... עיניכם אשר אתם זנים אחריהם" (במדבר טו, לט). פסוק זה מתאר את העינים כרצות מטבען החוצה ומבקשות להובילנו אחריהן, ומורה לנו לא לשעות לקריאתן. הטעם הוא, שמראה העיניים 'מזנה' אותנו: הוא מדרדר אותנו להתעסקות בחיצוניות, בפרט בכל הנוגע לדברים מיניים. כך למשל חז"ל מזהים את התחלת הדרדרותו של שמשון התנ"כי בכך ש"הלך אחר עיניו" בעקבות אשה.

התיקון להליכה אחר העינים הוא הולכת העיניים – סיגול היכולת לנתב את המבט מחיצוניות הדברים אל פנימיותם, מהגוף אל הנשמה. הולכת העינים בנויה בראש ובראשונה מהשתדלות להמנע מלהביט בדברים לא צנועים. אי ההסתכלות מעדנת את המבט, משיבה לו את הזכרון הבריא והפשוט, שהנשמה היא העיקר והגוף טפל לה. התרבות המודרנית החושפת בהדרגה את הכל מאיימת לגזול מאתנו זכרון פשוט זה, אך אין שום סיבה שנוותר לה על כך.

מה לגבי דברים שאינם בשליטתנו, כמו תמונות רחוב שאין אנו מסוגלים להמנע לגמרי מלראות, או מפגשים עם אנשים בשר ודם? כאן עלינו לנתב את מבטינו אל הפנים תוך כדי שאנו רואים את החוץ – לתת למבט לפסוח על מראה הגוף החיצוני מבלי להשתהות עליו. במקרה של שיחה עם אדם יש גם להתמקד בפניו, שאינן אלא השתקפות של פנימיותו. על שלב מתקדם זה של תיקון הראיה אמרו חז"ל, "כל מי שרואה דבר ערווה ואינו זן עיניו ממנה, זוכה להקביל פני השכינה". היכולת לראות דברים מבלי להסתכל עליהם מעדנת את הראיה עד למצב בו היא כמו רואה את האור האלוקי השוכן במציאות.

מדרגת ראיית הנשמה מגולמת בביטוי שנאמר בהקשר למעמד הר סיני, "וכל העם רואים את הקולת" (שמות כ, טו). בעוד המראה הוא של הגוף, הקול מבטא את הנשמה השוכנת בפנים. ראיית הקולות היא איפוא מדרגה גבוהה בו הנשמה נחווית על ידינו בעוצמה, בחיות ובשלמות השקולות לראייה חזותית.

עגל הזהב וראייתו של ראובן

הקשר של חוש הראיה לחודש תמוז ניכר בכך שביום י"ז בחודש זה התרחש – למרגלות הר סיני בו זכינו לראות את הקולות – חטא עגל הזהב, ובעקבותיו שבירת הלוחות הראשונים בידי משה. חטא העגל מסמל יותר מכל את הנסיגה לראייה חיצונית. הוא נבע מאי יכולת העם להתמודד עם העדרותו המתמשכת של מנהיגם והדחף להחליפו בצלם ניכר לחושים. דבר זה מתקשר לכך שלפי המפרשים, הפסוק החותם את חמשת חומשי התורה – "ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל" (דברים לד, יב) – מתייחס לשבירת הלוחות. לפי החסידות, הביטוי "עשה משה לעיני כל ישראל" פירושו שבשבירת הלוחות משה עשה לעינים של ישראל תיקון: הוא שבר את רודנות ראייתם החיצונית לטובת ראיה פנימית יותר.

מה לגבי השבט השייך לחוש הראיה, שבט ראובן (מעבר לכך שעצם שמו נגזר מלשון ראיה)? בדרך כלל, זיקתו של שבט מסוים לחוש שלו מתבטאת בכך שהוא מוכשר בו במיוחד. אך היותנו קשורים לחוש מסוים יכולה גם להתבטא באופנים אחרים. אנו יכולים למצוא עצמנו עוברים מולו את עיקר ההתמודדות שלנו, נצרכים לעשות אתו את עיקר התיקון שלנו.

קשר מעין זה אנו מוצאים בנוגע לראובן וחוש הראיה. על בני ראובן ובני גד מסופר, שכאשר הגיעו מהנדודים במדבר לגבולות ארץ ישראל, בקשו את הנחלה הראשונה עליה הניחו את עיניהם, נחלה שנמצאה עוד לפני ארץ ישראל עצמה, בעבר הירדן. הם רצו אותה משום שהיא התאימה למקנה הרב שהיה להם. ברם, הן בדורם והן בדורות המאוחרים יותר ספגו בני ראובן וגד בקורת נוקבת על בחירה זו: משה האשימם בהשתמטות ממלחמת כיבוש הארץ, וחז"ל הראו שהם הציבו את המקנה שלהם לפני ילדיהם, מגדירים את בחירתם כ"נחלה מִבְּהֵלָת" (משלי כ, כא), כלומר נחלה שנבחרה מתוך פזיזות יתר. אכן, אחת התכונות שיוחסו לראובן היא החפזון – הוא כונה "פחז כמים".

השבטים עשו תשובה על חטאיהם: הם הפקידו ילדיהם בבטחה בנחלתם והתגייסו למלחמה. אך בחירתם המקורית נותרת מפוקפקת, ומעידה על פגם בחוש הראיה: הנטיה לתפוס את הדבר הראשון שרואים מבלי לחשוב על מלוא השלכותיו (שיכולה להגיע עד כדי הזנחת אלו הקרובים והיקרים לנו), אף היא ריצה בלתי מתוקנת אחרי עינינו.

סרטים ושריטות

לכל חודש יש גם מזל, והמזל של תמוז הוא **סרטן**. האם יש קשר בין החיה סרטן לחוש הראיה? ובכן, מכל מיני סיבות התגלגלו הדברים כך שהמלה העברית הדומה ביותר לסרטן, סרט, הפכה להיות התרגום המקובל למלה האנגלית movie, ובכך להתגלמות התרבות החזותית של היום – תרבות הראיה! ההוכחה שהמלה 'סרט' חדרה הרבה יותר לעומק מהמלה 'קולנוע' למשל, היא שאחד מביטויי הסלנג המרכזיים ביותר היום הוא "לחיות בסרט".

ובאמת, עיקר ההתמודדות שלנו היום עם תיקון חוש הראיה קשור בתרבות הסרטים. מהיותנו רכים בשנים מציפות אותנו תעשיות הקולנוע והטלויזיה בכמות עצומה של דמויים, הנצרבים בנפשנו ומעצבים אותה. דימויים אלו גזורים ומודבקים מתרבויות ארבע קצות תבל ומכל קשת החוויות הנפשיות, ללא הבחנה רצינית ומושכלת בין גבוה לנמוך ובין טוב לרע. ישנם סרטים טובים ומעודנים כמובן, אך הללו נבלעים ואובדים בסחף הכללי, שיותר מכל דבר אחר היום פועל לשחוק את חוש הראיה שלנו. אם להשתמש בביטוי סלנג מרכזי נוסף, הרי שבני דורנו הינם "שרוטים" מרוב סרטים.

והנה, למרבה ההפתעה מתלכדים הביטוי "לחיות בסרט" והביטוי "שרוט" בפסוק מיוחד מהתורה: "וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם" (ויקרא יט, כח). בהקשר עכשווי, ניתן לפרש פסוק זה כקורא לנו לחלץ נפשנו מהשעבוד לתרבות הסרטים, לפסוע החוצה מסחרחרת הדימויים, וכך להתחיל לזכך מחדש את חוש הראיה שלנו.

למעשה, אף המלה "סרטן" עצמה רומזת לכך. אם מחלקים אותה באמצע לשניים (גוזרים את הסרט...) היא הופכת לצמד המלים "סר", מלשון להסיר, ו-"טן", שפירושה בארמית גוף. סר-טן פירושו אם כן להסיר את הגוף – לאמץ מבט פנימי החוצה את הגופניות וחוזה בנשמה.

אחדות התורה

מָה מְאַחֵד אוֹתָנוּ? הַדֶּבֶק שֶׁמְּחַבֵּר אוֹתָנוּ צָרִיךְ לִהְיוֹת הַתּוֹרָה. זֶהוּ הַחִבּוּר הָאֲמִתִּי. מְמְלָץ מְאֹד - לִפְנֵי כְּשֶׁנָּה הִתְחַלְנוּ לִלְמֹד כָּל יוֹם פֶּרֶק תָּנָ"ךְ. אִם כֻּלָּם לוֹמְדִים אֶת פֶּרֶק הַתָּנָ"ךְ הַזֶּה, כַּמָּה שֶׁזֶּה כְּאִלּוּ חִיצוֹנִי - זֶה בְּהֶחְלֵט מְחַבֵּר. חוּץ מֵהַחְתָּ"ת שֶׁל הָרַבִּי הַקּוֹדֵם, הָרַבִּי הוֹסִיף גַּם רַמְבָּ"ם, וְזֶהוּ הַחִבּוּר בֵּין הַחֲסִידִים, הַלִּמּוּד הַיּוֹמִי הַזֶּה. בִּשְׁבִילֵנוּ אֲנַחְנוּ הוֹסַפְנוּ כַּמָּה דְּבָרִים לֹא קָשִׁים. לֹא מְסֻבָּךְ: פֶּרֶק תָּנָ"ךְ (אֲנַחְנוּ הַיּוֹם בְּסֵפֶר אִיּוֹב, סֵפֶר הַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה הֲכִי חָשׁוּב בַּתָּנָ"ךְ), וּפֶרֶק מִשְׁנָה (שָׁבוּעַ הַבָּא מְסַיְּמִים חֲגִיגָה, סוֹף סֵדֶר מוֹעֵד, וּמַתְחִילִים סֵדֶר נָשִׁים). לְדַעְתִּי, מְאֹד מְאֹד רָצוּי שֶׁכָּל מִי שֶׁיּוֹשֵׁב כָּאן יִלְמַד אֶת גַּם אֶת הַחְתָּ"ת, וְגַם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. זֶה בֶּאֱמֶת מְחַבֵּר, הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מְחַבְּרִים אוֹתָנוּ בְּיַחַד.

[מתוך שיעור כ"ד אייר תשפ"ג]